O SENA TEKA

Fred Vargas

baltos lankos
savaitgalio detektyvas

O SENA TEKA

Fred Vargas

Iš prancūzų kalbos vertė
Valdas Papievis

baltos lankos

UDK 840-3
Va288

Cet ouvrage, publié dans le cadre du programme d'aide à la publication Oscar Milosz, bénéficie du soutien du Ministère des Affaires Etrangères, de l'Ambassade de France en Lituanie et du Centre Culturel Français.

Knygos leidimą remia Prancūzijos užsienio reikalų ministerija, Prancūzijos ambasada Lietuvoje, Prancūzų kultūros centras (O. Milašiaus programa knygų leidimui remti).

Viršelio dailininkė
Arūnas Juozapaitis

Versta iš:
Fred Vargas, *Coule la Seine*
Viviane Hamy, Paris, 2002

Printed in Lithuania
ISSN 1822-6558
ISBN 978-9955-23-195-0

Išsigelbėjimas ir laisvė

Įsitaisęs ant suoliuko prieš Paryžiaus penktojo rajono komisariatą, senis Vaskas spjaudė alyvuogių kauliukus. Penki taškai, jei pataikydavo į gatvės žibinto stulpą. Jis laukė policininko, aukšto glebnaus blondino, kuris kasryt apie pusę dešimtos išeidavo iš pastato ir rūškanu veidu ant suoliuko padėdavo monetą. Šiuo metu senis, iš profesijos siuvėjas, tikrai buvo be skatiko. Kaip jis visiems sakė, adatos virtuozams šis amžius skambino gedulo varpais. Siuvimo pagal užsakymus verslas merdėjo.

Kauliukas prašvilpė per du centimetrus nuo geležinio stulpo. Vaskas atsiduso ir iš litrinio alaus butelio kakliuko nurijo kelis gurkšnius. Liepos mėnuo buvo karštas, ir jau nuo devynių valandų troškino, net jei nekalbėsime apie alyvuoges.

Per daugiau kaip tris savaites, kai įsikūrė ant šito suoliuko, rytas po ryto, išskyrus sekmadienius, Vaskas galiausiai įsidėmėjo ne taip jau mažai

šio komisariato veidų. Tai buvo gera pramoga, geresnė, nei galėjai tikėtis – baisu, kaip šitie žmonės nestygsta vietoje. Ir kurių galų, galėjai paklausti. Tikrai, nuo ryto iki vakaro jie nerimdavo, kiekvienas savaip. Išimtis buvo nedidukas brunetas, komisaras, kuris judėjo labai lėtai, tarytum po vandeniu. Jis išeidavo pasivaikščioti po keletą kartų per dieną. Senis Vaskas jam tardavo porą žodžių ir žiūrėdavo, kaip jis, lyg nešamas bangų sūpavimo, tolsta gatve, rankas susigrūdęs į sulamdytų kelnių kišenes. Tas žmogėnas drabužių nelygino.

Aukštas blondinas nulipo didžiaisiais laiptais apie dešimtą, pirštą spausdamas prie kaktos. Šį rytą vėlavo, gal todėl, kad jam skaudėjo galvą, o gal dėl to, kad komisariatą užgriuvo svarbi byla. Galų gale, šitaip lakstydamas visko gali prisilakstyti. Vaskas jį pašaukė, plačiai mojuodamas rankomis ir rodydamas į užgesusią cigaretę. Bet neatrodė, jog leitenantas Adrienas Danglaras skubėtų pereiti gatvę, kad jam pridegtų. Jis įsistebeilijo į didelį medinį pastatomą pakabą prie suolo, ant kurio buvo pakabintas purvinas švarkas.

– Tau rūpi šitai, broluži? – pasiteiravo senis Vaskas, rodydamas į pakabą.

– Kokį mėšlą čia įsitaisei? – riktelėjo Danglaras, eidamas per gatvę.

– Tavo žiniai, šis mėšlas vadinasi valetu, tai pakabas su dviem kojom, skirtas tam, kad pakabintas kostiumas nesusiglamžytų. Ko tave mokė policijoje? Žiūrėk, kelnes permeti per šitą skersinį, o štai čia rūpestingai pakabini švarką.

– Ir tu ketini tai palikti ant šaligatvio?

– Ne, pone. Aš jį vakar radau Didžiosios Lūšnos gatvėj, šiukšliadėžėj. Netrukus jį parsinešiu namo, o rytoj vėl atsinešiu. Ir vėliau taip pat.

– Ir vėliau taip pat? – suriko Danglaras. – Dėl Dievo meilės, kuriems galams?

– Kad pakabinčiau savo kostiumą. Kad būtų su kuo pakalbėti.

– Ir tau reikia jį pakabinti vidury gatvės?

Danglaras metė žvilgsnį į nušiurusį seno vyro kostiumą.

– O kas? – tarė senis. – Šiuo metu man nesiseka. Šį švarką pasiuvo vienas geriausių Londono siuvėjų. Nori pamatyti etiketę?

– Tu ją man jau rodei, tą savo etiketę.

– Sakau tau, vienas geriausių siuvėjų. Matysi, kokį pamušalą jam pasiūsiu iš gražios atliekų skiautės. Maldausi mano angliško kostiumo. Kadangi matyti, jog mėgsti gerai rengtis. Turi skonį.

– Tu negali šito daikto palikti čia. Draudžiama.

– Jis niekam netrukdo. Nepradėk vaidinti faro, nemėgstu, kai man priekaištauja.

O leitenantas nemėgo, kad su juo šiurkščiai elgtųsi. Ir jam skaudėjo galvą.

– Tu man išdanginsi iš čia savo valetą, – griežtai tarė jis.

– Ne. Tai mano turtas. Tai mano garbė. Niekas negali iš žmogaus šito atimti.

– Eik velniop! – nusigręždamas tarė Danglaras.

Žiūrėdamas, kaip jis tolsta, senis krapštėsi galvą. Monetos šįryt negaus. Išmesti valetą? Šitokį radinį? Jokių kalbų. Ant jo švarkas kabojo kaip reikiant. Bet svarbiausia, jis palaikė draugiją. Tikrai, ant šito suoliuko jis kasdien stipo iš nuobodulio. Neatrodė, kad blondinas faras norėtų suprasti tokius dalykus.

Vaskas gūžtelėjo pečiais, iš kišenės išsitraukė knygą ir pradėjo skaityti. Neverta laukti mažojo bruneto komisaro. Kaip paprastai jis atėjo paryčiais. Galėjai matyti, kaip kabineto lange šmėsčioja jo šešėlis. Tas žmogus vaikščiojo daug, šypsojosi dažnai, noriai kalbėjosi, bet neatrodė, kad kišenėje turėtų daug pinigų.

Danglaras įėjo į komisaro Adamsbergo kabinetą su dviem tabletėmis saujoje. Adamsbergas žinojo, kad jis ieško vandens, ir padavė butelį, į jį beveik nežiūrėdamas. Vėduodamasis mojavo popieriaus lapu. Danglaras gana gerai pažinojo ko-

misarą, ir iš įtampos jo veide suprato, jog šį rytą atsitiko kažkas įdomaus. Bet jis dvejojo. Juodu su Adamsbergu turėjo labai skirtingas nuomones apie tai, kas vadinama „įdomiu dalyku“. Pavyzdžiui, komisarui buvo gana įdomu nieko neveikti, o Danglarui „įdomu“ kėlė mirtiną paniką. Leitenantas metė įtarų žvilgsnį į balto popieriaus lapą, švysčiojantį Adamsbergo rankose. Jis nurijo tabletes, iš įpročio kreivai šyptelėjo ir be garso užsuko butelį. Tiesą sakant, buvo pripratęs prie šio žmogaus, nors jį ir erzino jo elgsena, nesuderinama su jo paties gyvenimo būdu. Adamsbergas pasitikėjo instinktu ir tikėjo žmonijos galia, Danglaras pasitikėjo protu ir tikėjo baltojo vyno galia.

– Senis ant suolo peržengia ribas, – tarė Danglaras, statydamas butelį.

– „Vaskas da Gama“?

– Taip, „Vaskas da Gama“.

– Ir kokias ribas jis peržengia?

– Mano kantrybės ribas.

– A, dabar aiškiau.

– Jis atsinešė didelį pakabą, su dviem kojom, ir ant jo pakabino skudurą, kurį vadina švarku.

– Mačiau.

– Ir jis ketina su šituo daiktu būti viešoje vietoje.

– Nepareikalavote, kad išmestų?

– Taip, bet jis pasakė, kad tai jo garbė, o šito iš žmogaus atimti negalima.

– Savaime aišku... – sumurmėjo komisaras.

Sukdamas ratą po kambarį, Danglaras išskėtė savo ilgas rankas. Jau beveik visas mėnuo, kai šitas senis, be visa kita, reikalaujantis, kad jį vadintų Vasku da Gama, lyg ir be to nebūtų kliuvinys, vasarojo priešais ant suolo. Jis čia valgė, čia miegojo, skaitė, visur aplinkui spjaudė alyvuogių kauliukus ir pistacijų kevalus. Ir visą mėnesį lyg niekur nieko komisaras jį saugojo, tarsi jis būtų iš porceliano. Danglaras ne sykį mėgino Vaską iš čia pavyti, nors jo budėjimas įtarimo jam nekėlė, tačiau erzino, bet Adamsbergas kiekvienąsyk išsisukdavo suburbėdamas, kad pažiūrėsim vėliau, kad senis galiausiai išsikraustys kitur. Galų gale, jau buvo liepa, o Vaskas da Gama ne tik kad vis buvo čia, bet dar atsinešė savo valetą.

– Ar ilgai laikysime šitą senį? – pasiteiravo Danglaras.

– Jis mums nepriklauso, – atsakė Adamsbergas, pakeldamas pirštą. – Taip labai jis jums trukdo?

– Jis man brangiai kainuoja. Ir mane nervina, kad jis dienų dienomis nieko neveikia, tik žiūri į gatvę, renka atmatas ir jas grūdasi į kišenes.

– O aš manau, kad jis kažką veikia.

– Taip, įkiša šakelę į voką ir įsideda piniginėn. Ir tai jūs vadinate veikla?

– Taip, bet aš kalbu ne apie tai. Manau, kad tuo pat metu jis daro dar kažką kita.

– Ir dėl to jūs jam leidžiate būti čia? Tai jus domina? Norite sužinoti?

– Kodėl gi ne?

– Tikrai, reikia, kad būtų vasara ir kad galėtum niekais leisti laiką.

– Kodėl gi ne?

Danglaras nusprendė dar sykį numoti ranka. Vis tiek Adamsbergo mintys jau buvo kitur. Jis žaidė su tuščiu popieriaus lapu.

– Atverskite man naują aplanką, Danglarai, reikia sutvarkyti vieną dalykėlį.

Adamsbergas nuoširdžiai nusišypsojo, pirštų galais paduodamas lapą. Ant popieriaus buvo tik trys linijos, sudarytos iš mažų iškirptų raidžių, kruopščiai išlygiuotų ir priklijuotų.

– Anoniminis laiškas? – paklausė Danglaras.

– Taip.

– Mes jų turime, nors vežimu vežk.

– Šis truputį kitoks: jis nieko nekaltina. Skaitykite, skaitykite, Danglarai, žinau, kad tai jus pralinksmins.

Danglaras prieš skaitydamas suraukė antakius.

Liepos 4 d.

Pone Komisare,

Jūsų snukis gražus, bet iš esmės jūs esate tikras kvailys. Jei kalbėsime apie mane, tai aš nužudžiau, bet likau nenubaustas.

Išsigelbėjimas ir laisvė
X

Adamsbergas juokėsi.

– Nieko sau, ar ne? – paklausė jis.

– Tai pokštas?

Adamsbergas liovėsi juoktis. Purtydamas galvą, pasisūpavo ant kėdės.

– Man nekyla toks įspūdis, – galiausiai pasakė. – Ir man šitai labai įdomu.

– Ar dėl to, kad sako, jog jūsų snukis gražus, ar dėl to, kad sako, jog esate tikras kvailys?

– Tiesiog todėl, kad jis man kažką sako. Štai žudikas, jei tai žudikas, kuris kažką sako. Žudikas, kuris kalba. Padaręs slaptą nusikaltimą, kuriuo didžiuojasi, bet kuris jam nieko neduoda, nes nėra, kas jam plotų. Provokatorius, ekshibicionistas, nesugebantis pasilaikyti sau savo niekšybių.

– Taip, – tarė Danglaras. – Tai banalu.

– Bet dėl to partija ir bus sunki, Danglarai. Galime tikėtis kito laiško, tačiau taip pat jis gali sustoti čia, pasitenkindamas tuo, kad iškėlė viešumon savo niekšybę, nes per daug atsargus, kad eitų toliau. Ir nėra ką daryti. Tai jis sprendžia. Nemalonu.

– Galime jį paprovokuoti. Gal per spaudą?

– Danglarai, jūs niekada nemokėjote laukti.

– Niekada.

– Gaila. Jei atsilieptume, sužlugdytume galimybes gauti kitą laišką. Frustracija – pasaulio variklis.

Adamsbergas atsistojo ir pasižiūrėjo pro langą. Apžvelgė gatvę ir Vaską, besirausiantį savo drobiniame maiše.

– Vaskas rado lobį ir laikosi jo įsitvėręs, – tyliai paaiškino. – Einu truputį pasivaikščioti, Danglarai. Grįšiu. Nuneškite laišką į laboratoriją, tik pasakykite, kad aš jį liečiau.

Adamsbergas negalėjo išsėdėti kabinete visą dieną. Jam reikėjo eiti, dairytis, galvoti. Bet tai nepadėdavo nuosekliai mąstyti. Iškelti problemą, kad rastum išeitį, – tiesus kelias, kurio jis seniai atsisakė. Jo veiksmai pralenkdavo mintis, ir niekada atvirkščiai. Taip ir su šiuo seniu, Vasku da Gama. Jam norėjosi, kad jis pasiliktų ant suolo, bet

nebūtų galėjęs pasakyti kodėl. Norėjosi, ir viskas. O kadangi norėjosi, turėjo būti priežastis. Vieną gražią dieną jis sužinos, jam tereikia laukti, kol atėjus laikui tai paaiškės. Vieną gražią dieną, beeidamas, jis sužinos kodėl.

Arba, tarkime, kad ir šis laiškas. Danglaras neklydo, tai tik vienas iš daugelio anoniminių laiškų. Bet jis jam atrodė ypatingas, šiek tiek keliantis nerimą. Jis kėlė nerimą ar stebino ne todėl, kad jame buvo išvadintas kvailiu, ne, jis ir pats taip gana dažnai pagalvodavo. Kai užsisėdėdavo prie kompiuterio ar kai grįždavo po dviejų valandų pasivaikščiojimo, neįstengdamas pasakyti, apie ką mąstė. Arba kai negalėdavo pasakyti, ar raidė G eina prieš ar po K, prieš tai tyliai neišdeklamavęs viso raidyno. Bet ką apie visa tai galėjo žinoti žudikas? Aišku, nieko. Reikia, kad ateitų kitų laiškų. Šitas dalykas nebuvo pokštas. Nors jis nebūtų galėjęs pasakyti kodėl. Kažkur įvykdyta žmogžudystė, ir niekas nei matė, nei girdėjo. Ir štai žudikas išlenda iš savo slėptuvės, atsargiai ir pagyrūniškai. Panašu į tai. Sykiu Adamsbergui dingojosi, kad jį įviliojo į žabangus. Apsukęs kulnus link komisariato jis sau kartojo, kad reikia būti budriam, kad prasidėjo kažkas gana bjauraus. „Saugokis, – sumurmėjo jis sau. – G eina prieš K."

– Šnekiesi pats su savim?

Vaskas da Gama žvelgė į jį šypsodamas. Senis, beje, ne toks jau ir senas, daugiausia septyniasdešimties metų, buvo gražaus prakaulaus veido, tankiais, veikiau, ilgais sidabruotais plaukais. Iš po nukarusių ūsų neįžvelgei jo lūpų, bet didelė nosis, drėgnos akys, aukšta kakta, padrikos kalbos ir eilėraščių rinktinė, kurią jis buvo nerūpestingai numetęs ant suolo, darė jį panašų į kone akivaizdžiai stačia galva nupuolusio Mąstytojo karikatūrą. Pro marškinius ryškėjo mentės. Adamsbergas nemanė, kad senis būtų suktas, bet šį rytą jis buvo linkęs pasisaugoti.

– Taip, kalbuosi pats su savimi, – tarė Adamsbergas, sėsdamasis ant suolo. – Aš pats sau duodu mažus patarimus.

– Nori alyvuogės? Penki taškai, jei pataikysi į žibintą.

– Ačiū, ne.

– Sausainio?

Vaskas kyštelėjo jam po nosimi popierinę dėžutę.

– Nealkanas? Žinai, tai skanūs sausainiai. Aš juos nupirkau tau.

– Meluoji.

– Meluoju, bet kas čia bloga, kad taip sakau?

– Ką čia veiki?

– Sėdžiu. Juodų darbų nėra.

– Kodėl sėdi čia?

– Kadangi yra suolas. Ar čia, ar kitur...

Adamsbergas atsiduso.

– Tau patinka būti prieš komisariatą? – vėl prabilo jis.

– Vis kitaip. Čia gyviau. O be to, kaip ir prie visko, prisiriši. Aš prisirišu labai greitai. Sykį prisirišau prie krevetės. Triušis – dar šiaip ne taip, o krevetė, įsivaizduoji? Kas antrą dieną dubenyje keičiau vandenį. Tikėk manimi, reikėjo druskos. O taip, ji buvo laiminga savo dubenyje. Štai čia tu labai gerai suvoki, kad žmogus ir krevetė – du skirtingi dalykai. Tavo blondinas kolega, tasai, kuris neturi pečių, šįryt šoko man į akis. Ne dėl krevetės, kuri dabar, kai kalbu su tavimi, jau nugaišusi, bet dėl šito valeto. Blondinas gana nuobodus, bet man jis patinka, be to, dosnus. Jis sau kelia nereikalingų klausimų, nerimauja, ir tai kaip bangų mūša, pažįstu tą muziką. Tu – priešingai, tavo triukšmas kaip vėjo. Šitai matyti iš to, kaip eini, tu seki savo kvėpavimą. Turėčiau nemažai vargo, jeigu man reikėtų priversti tave pakeist nuomonę. O, pažiūrėk, kaip išpuošiau degtukų dėžutę. Nieko sau, ar ne?

Vaskas, ištikimas vienai iš savo pagrindinių manijų, kruopščiai tuštino kišenes ir jų turinį dėjo ant suolo ir ant šaligatvio, lyg visa tai matytų pirmą kartą. Ir jo kišenėse, kurių jis turėjo itin daug,

buvo neišsemiama keisčiausių daiktų sankaupa. Adamsbergas metė akį į mažiukę sumaigytą ir išmargintą kartono dėžutę.

– Iš kur žinai visa tai apie Danglarą ar mane? – pasiteiravo jis.

– Žinau. Esu poetas, man viskas kalba. O taip, ne veltui mane vadina Vasku. Čia, viduje, keliauja, – pridūrė jis, bakstelėdamas į galvą.

– Jau sakei.

– Ir dar kaip keliauja, – pakartojo jis. – Įsivaizduok akimirksnį, kad ant šaligatvio – didelė purvina bala. Matai situaciją?

– Puikiausiai.

– Gerai, tavo draugas blondinas ateina, pamato balą. Jis sustoja, tyrinėja, ją apeina, gerai pasiruošia. Tu netgi nepamatai šitos balos, tu nejučiomis, intuityviai ją apsuki. Tai kitas pasaulio suvokimas. Supranti? Tu kaip burtininkas. Blondinas netiki savom magijos galiom. O ne, visiškai. Matai veidą šitoje nuotraukoje? Nesutepk, tai mano brolis. Čia, susižavėsi, mano mama. Aš į ją panašus, ar ne? Įdėjau ją į paauksuotus rėmelius. O čia automate pasidaryta kažkokio nepažįstamojo nuotrauka, kurią radau ant žemės. Neklausk manęs, kas jis. Bet va čia – Valentinas. Mano tėvas išgelbėjo iš turkų savo senelę, tai buvo seniai. Palauk, mažytė medžio šakelė. Tai bent, vakar einu, ir šita mažytė

medžio šakelė įkrenta man į plaukus. Atsargiai, nesulaužyk. Palauk, geltona sulankstomoji peleninė. Viena mergina man ją davė kavinėje, daugiau niekada nemačiau tos merginos. O iš kur gavau žirklutes, nebeatsimenu.

– Galiu jas paimti?

– O, ne! Ne žirklutes! Man jos labai reikalingos. Jei nori, imk peleninę. Arba štai, rankinį laikrodį.

– Ačiū, bet aš nenešioju laikrodžio.

– Praverčia. Tu kvailas.

– Taip. Man tai jau sakė šį rytą.

– Ak, taip? Laikraščiuose rašoma priešingai.

– Tu daug žinai, Vaskai. Iš tikrųjų.

– Velniai rautų. Aš juk leidžiu savo laikraštį ir netgi jį pardavinėju. Taigi skaitau kitų, kad žinočiau, kas dedasi. Prieš du mėnesius rašė apie tave, buvo netgi tavo nuotrauka su visais priedais. Tu – gerbiamas žmogus. Tai gerai. Jei aš būčiau gerbiamas, galėčiau siūti šilkinius kostiumus geriau negu Londone.

– Tu iš tiesų siuvėjas?

– Tikrai taip, siuvėjas. Bet klientų maža, užsakymai reti. Nori, kad paskaityčiau tą straipsnį apie tave? Ar jau skaitei? Turiu jį kišenėj.

– Tau atrodo normalu nešiotis straipsnį apie mane?

– Nešiojuos jį ne dėl tavęs. Dėl vargšo vaikino, kurį nustūmė į Seną, dėl Henriko IV tilto valkatos, vadinamo „Būgnų dešimke“. Savo draugo. Garbės žodis, prieš skaitydamas straipsnį, nežinojau, kuo tu vardu. Tu žudiką užspeitei per tris savaites. Nieko sau, ar ne?

– Nežinau.

– Taip, jie rašo, kad esi kietas. Kaip niekur nieko, turi talento tokiems dalykams. O aš turiu talento poezijai, kiekvienam savas kryžius. Prisiekiu tau, turiu talento poezijai, ją rašau savo laikraščiui. Tik kad rašytum eiles, turi būti pavalgęs, tu šitai žinai. Šiuo metu nelengva.

Adamsbergas Vaskui atidavė kišenėj likusias smulkias monetas.

– Grįžti į darbą?

– Taip.

– Dėl visa pikta, žinok, kad prieš tavo komisariatą telkšo šlykšti bala. Pasisaugok jos. Aukštasis blondinas ją pamatė.

Adamsbergas padėkojo ir lėtai perėjo gatvę.

Per kitas dvi savaites į komisariatą neatėjo nė vienas anoniminis laiškas. Žanas Batistas Adamsbergas su labai nebūdinga jam aistra pradėjęs laukti valandos, kai atnešdavo laiškus, perėjo visas apviltos meilės pakopas: nuo vilties iki begalinių

svarstymų. Buvo jau pasiekęs paskutinę, tai yra išdidaus maišto stadiją, ir stengėsi likti abejingas, kai į komisariatą ateidavo ryšelis laiškų.

Laboratorijos išvados jį nuvylė. Nei popierius, nei vokas, nei klijai neatskleidė nieko įdomaus. Raidės buvo iškirptos mažomis žirklutėmis, o ne išpjaustytos skutimosi peiliuku. Jokių pirštų antspaudų. Nė vienos rašybos klaidos. Raidės veikiausiai iškirptos iš vietos dienraščio „Centro balsas". Bet tai nieko nereiškė, nes vokas įmestas Paryžiuje, kur šis dienraštis pardavinėjamas kiekvienoje stotyje. Galiausiai, dėl autoriaus, galėjai manyti, kad jis išsilavinęs ir kruopštus. Šitos žinių nuotrupos nieko nedavė, Adamsbergas jas mokėjo atmintinai.

Svajingą komisaro atsainumą retai sutrikdydavo kriminalinių nusikaltimų verpetai. Jis kantriai leisdavosi nešamas tyrimo aplinkybių iki atomazgos, kurią nujausdavo. Prireikus mokėjo laukti savaites ir mėnesius, kol nusitaikydavo į tikslą, ir tai varydavo į neviltį Danglarą. O nusitaikęs gebėdavo likti ramus. Kariuomenėje tarnavo tarp geriausių šaulių, ir viršininkai jį kaip kokį kvailį tąsė iš varžybų į varžybas. Praleido metus, šaudydamas į kvadratinius kartonus. Niekada nesimokė taikytis. Niekada nesitreniravo. Kai ateidavo laikas, neskubėdamas įremdavo šautuvą į petį, nu-

sitaikydavo, šaudavo. Gerai, kad peršaudavo tik kartoną. Jam atrodė, kad ir tirdamas bylas elgiasi panašiai: klaidžioja toli nuo takų, kurie masina, o paskui, atėjus laikui, nusitaiko. Jis manė, kad pajus akimirką, kai žudikas peržengs jo valdas, kad vienaip ar kitaip bus įspėtas, ir tada reaguos. Danglaras sakė, jog tai kvailystės.

Adamsbergas nemanė, kad Danglaras klysta, bet nepaisant visko stebėjo savo valdas, leido žvilgsniui po jas plūkauti kaip tinklui po bangomis. Bet šįkart viskas klostėsi šiek tiek kitaip. Jis plūkavo ne taip gerai. Nebuvo tyrimo, nebuvo nusikaltimo. Ir jis tykojo bei irzo dėl paprasto laiško, kuriame buvo vadinamas kvailiu. Todėl manė, kad tas žmogėnas nuo pat pradžių įgijo pranašumą.

O Danglarui priešingai, tai, kad neatėjo naujas laiškas, tik sutvirtino jo įsitikinimą, jog ir pirmasis buvo ne toks jau svarbus. Tačiau sėdintis ant suolo Vaskas da Gama jį diena po dienos vis labiau slėgė ir pykino. Kiekvieną vakarą Vaskas išsinešdavo savo valetą, ant kurio dabar, be seno švarko, kabojo dar kelnės, beveik tobulai prie jo tinkančios.

Vakar rytą Vaskas pasirodė su darbo kabineto šviestuvu, ir tai Danglarą galutinai pribaigė. Šviestuvas buvo žmogaus aukščio, surūdijusiu stovu ir metaliniu tamsiai žalios spalvos gaubtu. Pro koridoriaus langą pareigūnas matė, kaip Vaskas

jam pamojo ranka, pasidėjo ant suolo sausainių dėžutę ir pistacijų maišelį, pastatė šviestuvą priešais valetą, lyg tam, kad pasišviestų ir galėtų patogiai skaityti. Visą savo turtą Vaskas atsivežė suklypusiu vienračiu vežimėliu. Žengęs keletą žingsnių atgal, įvertino, kokį įspūdį daro jo naujoji svetainė, išdėliojo ant žemės plastikinius maišelius, išsitraukė iš kišenių keletą niekučių, juos išrikiavo, prieš tai atidžiai apžiūrėjęs, ir pasirengė skaityti. Prisispaudusį prie stiklo Danglarą draskė prieštaringi jausmai: nenumaldomas troškimas jį įgrūsti į cypę už valkatavimą bei viešosios tvarkos trikdymą ir neaiškus noras eiti ir atsisėsti greta jo, tvieskiant saulei, po neveikiančiu šviestuvu. Jis išgirdo prieinant Adamsbergą. Komisaras atsistojo prie jo, kaktą atrėmė į stiklą.

– Atrodytų, kad jis kuriasi, – tarė Adamsbergas.

– Šitą seną kvailį reikia iškrapštyti. Jis mane nervina. Jis man trukdo.

– Kol kas jo nereikia liesti. Gal jis ir nekvailas.

– Ar jau kalbėjotės su juo? Negirdėjote, kaip nusišneka?

– Kiekvienam savas kryžius, kaip jis sako. Kada atsinešė valetą?

– Šiandien jau šešiolikta diena.

– Iškart po to laiškas.

Danglaras į jį pažvelgė nesuprasdamas.

– Na, ir kas?

– Nieko. Tik matau, kad vakar jis atsinešė šviestuvą.

– Ir?..

– Ir šiandien vėl laiškas.

Danglaras nepatikliai pažvelgė į Adamsbergą, paskui gūžtelėjo pečiais.

– Šviestuvas neturi nieko bendra su laišku.

– Žinoma, – tarė Adamsbergas. – Tai tik atsitiktinumas, kurio negali nepastebėti.

– Šiek tiek pasistengęs, gali.

– Suprantama. Bet perskaitykite laišką, Danglarai.

Laiškas ir vokas jau buvo įdėti į peršviečiamą plastmasinį maišelį. Raidės taip pat kruopščiai išrikiuotos kaip ir pirmajame.

Liepos 20 d.

Pone Komisare,

Laukiate iš manęs naujienų? Taip, žinoma. Tik per plauką į jus nenumojau ranka. Jūs policijoje tokie kvailiai. Jūs negalite manęs pasiekti. Jūs man nekeliate nerimo. Man jūs jau nugalėtas.

Išsigelbėjimas ir laisvė
X

– Storžieviškumo ir įmantrumo mišinys, – apibūdino Danglaras.

– Žmogėnui reikia išsikalbėti, jis meta kozirį. Suklijuoti mažas raideles – nemenkas darbas. Laiško autorius kantrus, metodiškas. Raidės pabaigoje taip pat gerai sulygiuotos kaip ir pradžioje.

– Be abejonės, jis sako teisybę. Tikriausiai svarstė prieš darsyk rašydamas, prieš įsisukdamas į krumpliaračius. Tikriausiai dvejojo tarp už ir prieš, tarp rizikos ir pagundos.

– Vokas suglamžytas, gulėjo jo kišenėje. Arba žmogėnas mąsto, prieš pradėdamas veikti, arba važiuoja į Paryžių įmesti laiško. Išsiųstas ne iš to paties pašto. Pakeitė skyrių.

– Jūs tikite jo nusikaltimu?

– Nežinau. Atrodo, taip.

– Nežinia nei kur, nei kada, nei kas.

– Aš žinau, Danglarai. Nesiknisime po visą Prancūzijos praeitį. Tai – bejėgystė. Nebent neturėtume siūlo galo.

– Laiške?

– Gatvėje. Siūlo galas – tas, kuris į mus žiūri pusantro mėnesio nuo suoliuko priešais.

Danglaras suknebo ant kėdės, nusvarino pečius.

– Ne, – tarė jis.

– Taip jau yra, seni. Tas žmogėnas pasirodė čia. Šie du dalykai susipynę.

– Be abejonės, susipynę, – šiurkščiai atitarė Danglaras. – Tai vieninteliai svarbūs dalykai nuo vasaros pradžios. Bet kad vienu metu atėjo laiškas ir pasirodė tas žmogus, nereiškia, kad jie susiję. Po paraliais, nereikia niekada visko suplakti į viena.

Adamsbergas čiupo popieriaus lapą ir atsistojo piešti. Nuo to laiko, kai komisaras gavo šį postą, Danglaras matė jį marginant daugybę lapų. Kartais vakare Danglarui pasitaikydavo išsitraukti vieną jų iš šiukšlių dėžės. Adamsbergas apleido medžių lapų seriją ir perėjo prie veidų fragmentų, rankų.

– Štai, – tarė Adamsbergas, paduodamas lapą Danglarui. – Nupiešiau jūsų portretą. Einu pasivaikščioti. Grįšiu.

Aišku, grįš. Kurių galų šitai visąlaik kartoti? Be abejonės, todėl, – mąstė Danglaras, – kad bijo, jog vieną gražią dieną užsimanys nebegrįžti ir pasileis tiesiai į kalnus.

Danglaras išgirdo tyliai užsiveriant komisariato duris ir pasižiūrėjo į tolstantį Adamsbergą, išsitaršiusį, susibrukusį rankas į kišenes. Pirmąkart Adamsbergas nupiešė jo portretą. Jis atsargiai mestelėjo žvilgsnį į piešinį. Šnairų, paskui

tvirtesnį žvilgsnį. Atrodė, kad šis portretas jį nori sutaikyti su pačiu savimi, ir tai jam kėlė prieštaringus jausmus. Danglaras susijaudindavo greitai. Ir manė, kad šią silpnybę gali suvaldyti taurė baltojo vyno. Iš tikrųjų, šįkart jis smarkiai susijaudino, ir kad nusiramintų, prireikė nemažai taurių. Dar neišmušus dvylikai Danglaras jau buvo išėjęs iš rikiuotės.

Per savaitę atėjo trys nauji laiškai, išsiųsti iš skirtingų Paryžiaus kvartalų. Adamsbergas tuo buvo toks patenkintas, kad dažnai švilpiniavo, nepriekaištavo Danglarui dėl baltojo vyno rytmečiais ir piešė dar daugiau nei paprastai. Tuos penkis laiškus plastmasiniuose maišeliuose buvo prisisegęs ant sienos. Nebegalėjo su jais išsiskirti. Danglaras kartojo komisarui, kad žudikas jį apsėdo, bet Adamsbergas nieko neatsakydavo. Vis atsistodavo, prieidavo prie sienos ir iš naujo skaitydavo laiškus. Danglaras jį stebėdavo.

Liepos 23 d.

Pone Komisare,

Aišku, jūs aklavietėje. Žinote, kad neturite jokio šanso, nors ir kiek skaitytumėte. Man malonu, kad jūs sutrikęs. Aš galvoju apie naują

nusikaltimą. Farai tokie buki. Aš – ne avinėlis, ir tą nusikaltimą padarysiu, kai panorėsiu. Ką jūs į tai? Galbūt jus įspėsiu.

Išsigelbėjimas ir laisvė
X

– Stilius pompastiškas, – sumurmėjo Adamsbergas. – Slegiantis, skausmingas. Kodėl, štai koks klausimas.

Jo žvilgsnis nukrypo į kitą laišką.

Liepos 26 d.

Pone Komisare,

Mano laiškai jus nuvilia. Nieko, kas jums leistų pačiupti siūlo galą, kuris atvestų ligi manęs. Beje, žinokite, jog išvaizda neišsiskiriu: akys kaip visų, plaukai paprasti, jokių ypatingų žymių. Nieko daugiau neturiu jums pasakyti.

Išsigelbėjimas ir laisvė
X

Galiausiai jis perskaitė paskutinįjį:

Liepos 28 d.

Pone Komisare,

Mudu pradedame gerai vienas kitą pažinti, ar ne? Gaila, kad aš negaliu paskaityti jūsų atsakymų. Diena buvo veikiau niūri.

Jums neverta nusiminti: jūs bejėgis, tačiau ir bet kam kitam nebūtų pavykę. Aš smūgį parengiau nė per nago juodymą nenukrypdamas nuo plano. Jokių nesusipratimų tarp mūsų: aš – žudikas, jūs – faras, mums neskirta susitikti.

Išsigelbėjimas ir laisvė
X

Adamsbergas skaitinėdavo vieną laišką po kito, švilpiniuodavo, grįždavo į savo vietą. Dabar, kai žudikas nebegalėjo susilaikyti nerašęs, jam buvo ramiau. Bet tasai nieko daugiau neatskleis. Rašys, be abejonės, užuolankomis, kad patirtų malonumą, jog egzistuoja, ir iš noro patikti, bet neišsiduos. Jis balansavo tarp įžeidinėjimų ir atvirumo, pakankamai piktas drįsti, pakankamai gudrus atsitraukti. Adamsbergui atrodė, kad atvirauti jį skatino keistas noras pelnyti jo atlaidumą. Jis negali šitaip piktnaudžiauti kito žmogaus laiku

ir dėmesiu už tai nepasiūlydamas kompensacijos. Menkos, nelabai ko vertos dovanėlės, leidžiančios davėjui tęsti korespondenciją.

– Tai mandagus žmogus, – padarė išvadą Adamsbergas.

– Neįžvelgiate nieko daugiau? – pasiteiravo Danglaras.

– Taip. Plaukai.

– O, jums krito į akį?

– Jie minimi nuo antrojo laiško. Jis kone visur kaišioja plaukus. Šitas vyrukas per daug apie juos galvoja.

– Paskutiniame laiške jis nevartoja žodžio „plaukai“.

– Jis rašo „nė per nago juodymą“, o tai beveik tolygu „nė per plauką“.

Danglaras abejodamas skėstelėjo rankomis.

– Nė 23-iosios dienos laiške nieko panašaus nėra, – tarė jis.

– Yra, tik netiesiogiai. „Aš – ne avinėlis...“ Tad ir šiame laiške yra „plaukai“ potekstėje.

Danglaras kažką suniurnėjo.

– Taip, Danglarai. Tai tiesa. Viskas taip ir vyksta. Žodis sukasi, pradingsta, bet idėja lieka.

– Keista, – atsiduso Danglaras. – Keista taip domėtis plaukais.

– Taigi. Labai keista. Kas dar?

– Išsiuntimo datos: 23, 26, 28. Nelabai tikėtina, kad tas žmogėnas gyventų toli ir kas dvi dienas atvyktų į Paryžių išsiųsti laiškų. Jis tikriausiai gyvena sostinėje arba jos apylinkėse. „Centro balsą“ galima nusipirkti visose stotyse. Jeigu pasektume stotis?

Adamsbergas papurtė galvą. Danglarui jis dabar atrodė bjaurus, nors dar ką tik buvo gana gražus. Komisaras Danglarui staiga pasidarydavo bjaurus, kai jam prieštaraudavo. Leitenantas sykiu susimąstė dėl savo paties nepastovumo ir estetinių vertinimų santykinumo. Jei grožis dingsta, vos stipriai susierzini, kiek galimybių jis turi išlikti šiame pasaulyje? Ir kuo grįsti tvirtus tikrojo grožio kriterijus? Ir kur slypi tas prakeiktas tikrasis grožis? Formoje be turinio? Formos ir idėjos junginyje? Idėjoje, kurią įkvepia forma?

– Po paraliais, – tarė Danglaras, – net ištroškau.

– Ne dabar. Kalbėjome apie stotis. Nemanau, kad mūsų žmogėnas būtinai gyvena Paryžiuje ar jo apylinkėse. Tuos penkis laiškus jis ilgokai nešiojosi kišenėje. Toks kruopštuolis kaip jis nepasibodės sukarti kilometrų kilometrus, kad geriau prisidengtų. Nė kalbos, kad gaištume laiką stotyse. Pradėdami nuo to, nieko nepešime.

– Bet ar išvis reikia pradėti? Ar išvis reikia rūpintis tais penkiais suknistais laiškais?

– Apie tai verta pagalvoti, – tarė Adamsbergas, ištraukdamas iš stalčiaus naują popieriaus lapą.

Komisaras keletą akimirksnių piešė, o Danglaras tylomis grįžo prie savųjų grožio santykinumo reikalų.

– Ir tai mus atveda prie Vasko, – vėl prabilo Adamsbergas.

– Po šviestuvo jis nieko nebeatsinešė, o gavome tris naujus laiškus. Matote, kad tarp viso to nieko bendra.

– Pradėsime nuo jo, nuo Vasko, – primygtinai pakartojo Adamsbergas.

– Tai neturi jokios prasmės, – šiurkščiai tarė Danglaras.

– Nieko tokio, prasmės klausimais pasirūpinsime vėliau. Man reikia žinoti, ką šis žmogus daro stovyklaudamas prieš mūsų duris.

– Šiuo metu jis jau iškeliavęs su visa savo manta.

– Nesvarbu, palauksime rytojaus.

Vakaras buvo labai šiltas. Galėjai vaikščioti vienais marškiniais. Danglaras supluko, laiptais nešdamas pirkinius. Jis nupirko bulvių ir dešrelių vaikams vakarienei ir braškių. Po dviejų dienų penki

vaikai išvažiuos atostogų. Jis dar nepagalvojo, kuo užpildys šitą trumpą vienatvės laiką. Svarbiausia, galvojo, ilgai miegos ir, be abejonės, nemažai išgers, to negalėjo nesivaržydamas sau leisti – bijojo dukterų priekaištingų žvilgsnių. Danglaras skuto bulves, šitai jis mokėjo. Mąstė apie Vasko da Gamos šviestuvą. Smalsu būtų buvę pamatyti kambarį, kuriame gyveno senis, mažoje keturioliktojo rajono gatvelėje. Vaskas sykį jam rodė nespalvotą nuotrauką: ten buvo tiek visko prigrūsta, kad negalėjai suprasti, kur grindys, o kur lubos. „Žiūrėti reikia taip", – tarė Vaskas, piktai apversdamas nuotrauką. Adamsbergas rytoj tikriausiai nieko neiššpeš. Adamsbergas kvaištelėjęs. Kad greičiau ateitų rugsėjis su keliomis tikromis bylomis. Vasara – tai tik įkaitusių popierių, akių dūmimo ir išsigalvotų apklausų laikas. Jo nuomone, vasara Adamsbergui buvo nieko verta. Geriau jau būtų išvažiavęs į tuos savo kalnus, užuot sukęsis it laukinis žvėris narve aplink tuos penkis nelaimingus laiškus. Tai yra, laukinis žvėrelis, mintyse pasitaisė jis, nedidelis, panašus į lūšį, sakykim. Nepatenkintas Danglaras pliaukštelėjo liežuviu, bulves išversdamas į dubenį nuplauti. Ne, Adamsbergas neturi nieko bendra su lūšimi, katininių amatui jis per daug atsipalaidavęs. Šiuo metu gal vaikščioja su pieštuku užpakalinėje kišenėje. Danglaras jam šiek tiek pavydėjo.

Adamsbergas slankiojo Senos krantinėmis. Kaip ir daugelis provincialų, jis mėgo šiuos pasivaikščiojimus, nors paryžiečiams čia pirmiausia dvokė šlapimu. Didžiulis karštis dieną sušildė parapeto, ant kurio sėdėjo, akmenis. Komisaras kantriai laukė audros. Ji prasidėjo smarkiu vėjo gūsiu ir nedrąsiais mažais lašeliais, jį išgąsdinusiais, kad nieko nebus. Bet galiausiai jis gavo viską. Griausmai, dvigubi žaibai, vandens tvanas. Atsisėdęs ir ant parapeto padėjęs rankas, Adamsbergas nieko nepraleido pro akis. Žmonės išsilakstė. Jis buvo vienas vakare ant Senos kranto. Vanduo jau sūkuriuodamas sruvo po kojomis. Šis siautulys nuostabiai tiko po dienų, per kurias jis nieko daugiau neveikė, tik baiginėjo bylas, laukė laiškanešio ir žiūrėjo į Vaską da Gamą, spjaudantį kauliukus. Apsunkusios kelnės lipo prie šlaunų. Jam atrodė, kad nebegali paeiti, kad jį apsėmė vanduo, o kartu atrodė, kad jis yra audros centras ir jos dirigentas. Ši didžiulė galia, įgyta veltui, be pastangų nė jokių nuopelnų, jį žavėjo. Adamsbergas nusišluostė varvantį veidą. Jeigu žudikas per kiekvieną audrą būtų išgyvenęs akimirksnį savo didybės kaip jis, jeigu per kiekvieną potvynį būtų taręsis esąs Dievas kaip jis, be abejonės, nieko nebūtų nužudęs. Reikėjo manyti, kad audra nejaudina žudiko, o gaila. Nerimą kėlė ta antroji, iš anksto paskelbta

žmogžudystė. Adamsbergas buvo linkęs tikėti, kad grasinimas nėra paprastas gyrimasis, kad kažkam gali grėsti pavojus. Bet kam, kur, kada? Jį kaip tik ir traukė šis vaiduokliškas bylos pobūdis, šis tyrimas, sudarytas iš nieko, iš tuštumos ir kupinas neaiškumų.

Su dideliu pasitenkinimu Adamsbergas klausėsi audros, kuri dabar tolo, lietaus šnaresio, kuris ščiuvo. Jis pajudino rankas, lyg norėtų pamatyti, ar jos tebegyvos. Ir, tarsi grįždamas iš labai tolimo pasaulio, atsargiai ėmė kopti laiptais į krantinę. Jis žinojo, kurioje kavinėje Vaskas leidžia savo vakarus, čia dešine, čia kaire ranka pasiremdamas į stalą, godžiai gaudydamas vakarieniautojų pašnekesius, nerdamasis iš kailio, kad parduotų savo „savaitraštį", prirašytą ir išpuoštą ranka. Per paskutines penkiolika dienų jis jį sekė daug kartų, nieko nesakydamas Danglarui, kuris dar nebuvo pribrendęs nuoširdžiai susidomėti seniu. Ta diena ateis, Adamsbergas visiškai pasitikėjo Danglaru. Kiekvieną kart Vaskas baigdavo vakarą šiame palyginti brangiame amerikiečių bare, kur jis visus pažinojo ir kur galiausiai pavakarieniaudavo už dyką, palesinėdamas ne prie vieno stalo.

Adamsbergas pirmiausia užsuko namo. Nusišluostė, apsivilko sausais nudėvėtais drabužiais, paskui, ir vėl pėsčiomis, nuėjo į amerikiečių barą.

Buvo pusė dvyliktos. Pianistas skambino, žmonės vakarieniavo, keli vienišiai stebėjo vieni kitus, Vaskas buvo išskleidęs, ką turėjo kišenėse, ant stalo ir tyrinėjo suraukęs antakius, viskas buvo kaip paprastai. Audros išvargintas Adamsbergas žnektelėjo ant minkštasuolio ir užsisakė vakarienę. Vaskas atsisuko ir dėmesingai į jį pažiūrėjo. Adamsbergas prisipylė taurę vyno ir belaukdamas, kol atneš patiekalą, ištuštino duonos krepšelį. Jis nė nemostelėjo Vaskui, kad prisiartintų. Žinojo, kad ir taip ateis prie staliuko.

Neilgai trukus Vaskas susišlavė daiktus. Tai visada užimdavo daug laiko. Jis sudėdavo savo mažmožius į vokus, o tuos vokus į medžiaginius maišelius. Paskui juos vieną po kito sugrūsdavo į kišenes pagal kišenės dydį. Viską susirinkęs, jis priėjo, atsisėdo prieš Adamsbergą ir vėl ėmėsi viską traukti iš kišenių. Valgydamas Adamsbergas klausėsi, ką jis kalba, nieko nesakydamas. Ši daugybė nesuderinamų daiktų ir paaiškinimai, kuriais juos palydėdavo Vaskas, jį užkerėjo. Jis vėl gavo teisę pasižiūrėti į tėvo, motinos, kažkokio nepažįstamo Valentino nuotraukas, dekoruotą degtukų dėžutę, šakelę, geltoną peleninę, paskui ir nuotrauką kambario, kurio lubų negalėjo atskirti nuo grindų, ir tai užsiutino Vaską, jis pasakė, kad visi farai neišvengiamai vienodi, gavo

pažvelgti į popieriaus skiautes, išmargintas neįskaitomomis pastabomis, karikatūrų apmatus, medžiagų pavyzdžius, lininių siūlų ritę, iki blizgesio nučiupinėtą alyvuogės kauliuką. Adamsbergas žiūrėjo, kaip stalas pasidengia visu šiuo šventu šlamštu. Nuo to reginio jis atsipalaidavo ir kaip Danglaras ėmė galvoti, kad kvaila tardyti senį, kad niekam neateitų į galvą imtis tokios apklausos. Jeigu būtų buvęs kabinete, be jokios abejonės, būtų atsisakęs šitos minties. Bet šiame bare į vakarienės pabaigą jis galėjo pasikalbėti su Vasku, ir kam kas darbo.

Jam sunku buvo nutraukti senio litaniją – jis dabar į savo komentarus įterpdavo eilėraščių nuotrupų ir nerišlių anekdotų. Adamsbergas nebuvo sutikęs žmogaus, kuris taip greitai šokčiotų nuo vienos temos prie kitos. Jis pripylė jam taurę penktąjį kartą. Vasko žodžių srautas liejosi vis greičiau. Jis plekšnojo Adamsbergui per petį, sakė, kad jis kietas ir šaunus vyras, ir jo priešiškumas tirpo. Bet Adamsbergas aiškiai matė, kad nors ir kokia nuoširdi buvo Vasko prigimtis, instinktas jam tyliai kuždėjo saugotis farų. Ir nepaisant vyno jis susigūžė, kai Adamsbergas ėmėsi ūmai klausinėti.

– Šįkart, Vaskai, norėčiau, kad atsakytum. Man netgi reikia tavo atsakymų. Nenorėčiau išgirsti, kad ten sėdi vien todėl, kad yra suolas. Tai netiesa.

Tau nuobodu ant to suolo, matyti plika akim. Kai tik išmuša penkias valandas, išleki kaip mokinys, kai baigiasi pamokos. Ne iš malonumo ten sėdi.

– Tu klysti. Žiūrėk, šiandien viena moteris gatvėje pametė nosinaitę, ar tau jau sakiau? Žinai, maža nosinaitė, nešiojama priekinėj kišenikėj. Jinai ją pametė bėgdama, ir ta nosinaitė ant mano kelių nutūpė kaip paukštė. Aš tau ją parodysiu. Kaip paukštė.

– Parodysi paskui. Ką tu veiki ant to suolo? Po paraliais, kurių galų ten ateini?

– Jokių galų. Aš keliauju. Suoliukai – mano laivai. Todėl mane ir vadina Vasku. Nori sausainio? Iškeliam didžiąją burę, ir sudiev.

Vaskas susigrūdo rankas į kišenes, ieškodamas sausainių pakelio.

– Ne sausainių man duok, bet atsakyk į mano klausimą.

– Man nepatinka tavo klausimas. Nesmagu, kai tu šitoks.

Adamsbergas nieko neatitarė, nes Vaskas buvo teisus. Jis atsilošė į šiltą minkštasuolio atkaltę, ir abu vyrai pritilo. Adamsbergas valgė. Vaskas vis dėliojo ir perdėliojo savo fetišus ant stalo, lyg vienas žaistų absurdišką šachmatų partiją, iš vidaus kandžiodamas skruostą. Adamsbergui atrodė, kad jis susireikšmina.

– Tu niekingas mulkis, – sumurmėjo jis, – ir supelijęs poetas, ir niekingas keliautojas, ir pagyrūnas.

Vaskas sumišusiomis akimis pažvelgė į komisarą.

– Vaidindamas originalų kvailį ant suolo, tariesi esąs labai stiprus, labai gudrus, – toliau kalbėjo Adamsbergas, – bet iš tikrųjų nematai toliau savo nosies, ir todėl tavo laivo nuolaužos bus nubloкštos į mano komisariato kamerą.

– Kodėl taip niekšiškai? Ką čia dabar šneki?

– Susirink savo šūdniekius, – šiurkščiai tarė Adamsbergas, vienu rankos mostu juos sustumdamas ant stalo. – Tu elgiesi kaip infantilus plepys, kuris slepiasi už savo mažmožių, ir neįmanoma su tavimi susikalbėti. Sakau tau, susirink savo šūdniekius!

– Bet kas tu toks, kad man įsakinėji?

– Aš neketinu tau įsakinėti, Vaskai, aš ketinu tau atskleisti paslaptį. Didelę paslaptį, baisiai didelę paslaptį, – nuo jos tavo ausyse sušvilps jūros vėjai ir ji sukrės plaustą, už kurio tu kabiniesi: žinai, ką mes, farai, gauname nuo tada, kai tu čia įsitaisei? Nuo tos dienos, kai atsiboginai manekeną? Laiškus, seni, laiškus vieno pašaipūno žudiko, laiškus žmogystos, kuri nužudė ir kuri dar nužudys, laiškus niekšo, kuris pasitiki savimi ir

kuris gerai pasislėpęs. Supranti, nesmagus dalykėlis, kaip tu sakai. Ir visa tai – tuo laiku, kai tu stovyklauji prieš mus. Netiki manimi?

– Ne, – tarė Vaskas, skubomis kišdamasis savo niekučius į vokus.

– Nebėk, Vaskai, – tarė Adamsbergas, sugriebdamas jį už rankovės.

Jis ištraukė iš švarko penkių laiškų kopijas ir pakišo Vaskui po nosimi. Senis žvilgtelėjo į popierius ir nusuko galvą. Nesakydamas nė žodžio, Adamsbergas jėga juos įbruko jam į rankas. Vaskas perbėgo narčiu žvilgsniu lapus ir juos atstūmė.

– Man tai nieko nesako, – suurzgė jis. – Nenoriu veltis į tavo reikalus.

– Tu nesupranti, Vaskai, tu jau įsivėlęs į mano reikalus. Kalbà nebe apie tai, ar tu nori įsipainioti, kalbà apie tai, ar tu nori išsipainioti. Kadangi tu, suprask pagaliau, esi įsipainiojęs į šlykščius reikalus.

– Manai, kad tai aš tau rašau?

– Kad karpai raides mažytėmis žirklutėmis, esančiomis tavo šeštoje dešinėje kišenėje, ir jas išlygiuoji taip pat kruopščiai, kaip išdėlioji savo brangenybes. Išties, galima šitaip pamanyti.

Vaskas smarkiai papurtė galvą.

– Arba kažkas tau nori primesti žmogžudystę. Rinkis. Pasuk galvą.

– Tu ne toks, koks maniau, – su pasidygėjimu tarė senis.

– Betgi taip.

– Maniau, gyvenime tau patinka vaikštinėti gatvėmis, o ne visiems knisti reikalus.

– Taip. Man patinka ir knisti reikalus. Tau ne?

– Galimas dalykas, – sumurmėjo Vaskas.

– Bet man nepatinka, kai kas nors nužudomas. Ir nepatinka, kad man apie tai pranešama, iš manęs tyčiojantis. Ir nepatinka žmogėnas, man rašinėjantis šituos laiškus. Ir nepatinka, kai žmonės dedasi esą nenugalimi, nebent per audrą, vien tik per audrą. Ir man nepatinka, kad tu dediesi kvaišu svajotoju. Ir man nepatinka farai. Ir man nepatinka šunys.

Adamsbergas surinko penkis netvarkingai išmėtytus lapus ir atsainiai susibruko juos į kišenę.

– Taip nesinervink, – tarė Vaskas. – Pasistenk nesinervinti.

– Kai noriu, tai ir nervinuosi. Suprask, turiu dėl ko. Kažkur kažkas bus nužudytas, o mano darbas, įsidėmėk, yra tam užbėgt už akių. Ar tau šitai atrodo įdomu, ar neįdomu, tai vis tiek mano darbas. Ir aš neturiu nieko, kad galėčiau užsikabinti. Nieko, išskyrus galbūt tave. O tu tyli. Dediesi dideliu ponu, nes prasižioti farui – nekilnu. Bet dabar ne

laikas vaidinti kilnumą, nes tu esi mano vienintelis atspirties taškas, vienintelis!

– Pirmą kartą man sakoma, kad esu atspirties taškas, – tarė Vaskas. – Patikėk, man tai malonu.

Nepatenkintas Adamsbergas padėjo peilį ir šakutę įstrižai lėkštės. Jis lėtai persibraukė ranka per veidą, paglostydamas skruostus, kaktą, lyg pirštais stengtųsi prislopinti susinervinimą. O Vaskas, suraukęs antakius, abiem rankomis krapštėsi galvą.

– Sakai, kažkas nužudytas?

– Bent taip atrodo.

– Kas?

– Nežinau.

– Ir kuo aš čia būčiau dėtas?

– Žmogžudys, atpirkimo ožys, juokdarys, sutapimas arba visiškai nieko. Rinkis. Pasuk galvą.

Adamsbergas ištuštino taurę ir padėjo du banknotus ant lėkštelės. Buvo beveik visiškai nusiraminęs.

– Eisiu, – tarė jis. – Palieku tau savo adresą, jeigu nuspręstum padėti. Jei kils ūpas, jokiu būdu nesivaržyk. Gali ateiti ir naktį. Iki.

Jis išėjo, lėtai stumdamas sunkias sukamąsias duris, palikęs Vaską su adresu ir ant stalo išbarstyta jo niekalų šūsnimi.

*

Adamsbergas atsigulė, stengdamasis negalvoti. Jam nelabai patiko taip trikdyti Vaską vien dėl to, kad daugiau nebuvo už ko griebtis.

Naktis buvo per šilta gulėti po antklode. Jis išsitiesė ant lovos, prieš tai užsitraukęs šortus tam neįtikėtinam atvejui, jei Vaskas ateitų.

Vaskas nekrustelėdamas liko prie baro iki uždarant, nė neprisėsdamas prie paskutiniųjų gėrovų staliukų. Jam patiko mažiukas brunetas komisaras, bet nepatiko farai. Iš tėvo, pabėgusio nuo turkų iš Armėnijos, jis paveldėjo seną siuvamąją mašiną, nepasitikėjimą bet kokia oficialia valdžia ir kelias tvido atraižas. Vaskas mąstydamas kramtė ūsus. Kita vertus, tas mažiukas brunetas jam neduos ramybės, kol negaus atsakymo. Vaskas susirinko daiktus ir viską susigrūdo į kišenes. Jis negrįžo namo ir vaikštinėjo iki aušros, kol ryžosi paskambinti į komisaro duris.

Abu vyrai atsisėdo virtuvėje, pasistatę prieš save didelius kavos puodukus. Vaskas paprašė duonos ir sardinių dėžutės, kur galėtų pamirkyti duoną. Adamsbergas sardinių neturėjo.

– Reikia visada turėti sardinių, – priekaištingai tarė Vaskas. – Niekada negali žinoti.

– Aš nesu apdairus žmogus.

– Atėjau pas tave, nes tu manai, kad turiu ką pasakyti. Bet nieko neturiu jums pasakyti.

„Nieko neturiu jums pasakyti.“ Adamsbergas žvilgtelėjo į senį. Maždaug taip baigėsi ketvirtasis laiškas. Aišku, Vaskas bare akimis perbėgo laiškus. Galėjo netyčia įsiminti ištraukas. Adamsbergas visiškai atsibudo.

– Jei nebūčiau atėjęs, – kalbėjo toliau Vaskas, – būtum tebemanęs nežinia ką. Esi velniškai užsispyręs.

– Na ir? – paklausė Adamsbergas. – Suoliukas, kodėl tu sėdi ant jo?

– Velniškai atkaklus. Neklysti dėl vieno dalyko: mane pjauna šitas suoliukas.

– Tau moka?

Vaskas suniurzgė.

– Tau moka už tai, kad būtum ten?

– Taip, man moka! Patenkintas? Po paraliais, tai niekam nekliudo.

– Visiškai niekam, bet vis tiek papasakok.

– Vieną vakarą buvau bare. Bare, kurį žinai. Man perdavė raštelį.

– Tu jį tebeturi, tą raštelį?

– Ne.

– Keista, paprastai tu viską saugai.

– Netiesa. Aš rūšiuoju, labai rūšiuoju.

– Gerai, rūšiuoji. Atleisk man. Varyk toliau.

– Rašė, kad turi man darbo. Reikėsią tik palaukti kitą dieną antrą valandą prie telefono kabinos.

– Kurios kabinos?

– Reno gatvėje. Koks skirtumas?

Vaskas ilgai vilgė suvožtinį, ir gabalėlis atplyšo į puodelį. Išsižvejojo jį pirštais.

– Man paskambino. Darbas nesunkus, be to, kaip sakiau, jau kelis mėnesius neturėjau ne tik kad kostiumo pasiūti, bet nė atlenkti. Užsakymų dabar retai begauni. Sutikau. Sakau tau, nebuvo nieko blogo.

– Ir kas tai per darbas?

– Sėdėti ant suoliuko. Su manimi užmegs ryšį.

– Su tavim užmegs ryšį? Priešais komisariatą?

Vaskas gūžtelėjo pečiais.

– O kas? Policijoje ne tik švarūs vyrukai. Vienas iš tavo vaikinų būtų galėjęs man įbrukti adresą, kokaino maišelį, ką žinau.

– Ir su tavimi užmezgė ryšį?

Vaskas nusišypsojo ir prisidegė cigaretę.

– Jaudiniesi dėl savo komandos? Ne, brolau, niekas su manimi nesusitiko.

– Ir po kelių savaičių tau šitai nepasirodė keista?

– Man nusispjaut. Kiekvieną penktadienį po kilimėliu prie durų guli du tūkstančiai. Turiu stru-

čio formos kilimėlį. Taigi matai, darbas nesunkus. Laimė, mane prablaško komisariatas.

– Kas tau skambino? Vyras? Moteris?

– Nežinau. Vyras.

– Pasisakė kas?

– Ne.

– Ir nieko nematei?

– Nieko.

Adamsbergas atsistojo ir abiem rankom atsirėmė į kėdės atkaltę.

– Tavo istorija nieko verta, – tarė jis.

– Tau ji nepatinka?

– Ne. Ji be pabaigos.

– Neturiu ko pridėti.

– Netikiu, Vaskai, bet nieko tokio. Kai suprasi, kas iš tikrųjų su tavimi daroma, kai tikrai išsigąsi, atsiras ir tęsinys. Kiek dar laiko tau reikia „dirbti“ ant suoliuko?

– Man turi pranešti, kai bus baigta. Dabar jau einu, turiu būti laiku.

Vaskas atsistojo, instinktyviai pažiūrėjo, ar ko nepaliko ant stalo.

– Iki greito, – tarė Adamsbergas.

Adamsbergas buvo iš tų, kuriems baisu vėlai atsikelti. Po aštuonių jam imdavo dingotis, kad

gresia kažkoks pavojus, kad jis bando velnio kantrybę. O šią naktį, išėjus Vaskui, jis visai netikėtai užmigo. Bėgo bėgte, kad pasivytų laiką, prarastą užsibuvus lovoje, ir nekaip jausdamasis atskubėjo į komisariatą pusę vienuoliktos. Stabtelėjo prie Vasko suoliuko. Senio nebuvo. Susijaudinęs jis nuėjo pas Danglarą.

– Kur Vaskas? Ar matėte jį šįryt?

– Nemačiau. Jis dingsta tą pačią dieną, kai norite jį apklausti. Nepasisekė.

Adamsbergas stebėjo Danglarą, vartantį raporto lapus.

– Ar kartais jam neliepėte išsinešdinti? Juk nemėgote šito senio.

Danglaras gūžtelėjo pečiais.

– Man jis patiko. Bet aš nemėgstu, kai mane seka.

– Jis nieko neseka. Jis laukia, kol su juo „užmegs ryšį“.

Danglaras pakėlė galvą.

– Aš jį apklausiau paryčiais, – pasakė Adamsbergas. – Visa, ką jis sutiko atskleisti: jam moka už tai, kad čia būna, bet jis nežino kas.

– Meluoja.

– Aišku savaime.

Danglaras atsitraukė nuo aplanko ir susimąstė, sukdamas pieštuką ant viršutinės lūpos.

– Manote, pradingo iš baimės, kad bus darsyk apklaustas?

– Galbūt. Nebent jo „darbdavys“ jį būtų pamatęs su manim ir jam pasvilinęs padus.

– Gali būti.

– Nebent pats būtų rašęs laiškus. Nebent būtų išsigandęs.

Danglaras suraukė antakius ir šįkart nurideno pieštuką nuo nosies apačios iki smakro. Adamsbergas žiūrėjo, kaip jis tai daro. Ir pats pabandė, bet pieštukas vis krito.

– Man tebeatrodo, – tarė Danglaras, – kad jis ir laiškai – du skirtingi dalykai. Reikėtų būti visiškai kuoktelėjusiam, kad ateitum stebėti, kokį įspūdį padarys tavo laiškai.

– Juk jūs ir sakėte, kad jis kliedi.

Danglaras sunkiai atsistojo, padarydamas tris judesius vieną po kito: liemeniu, užpakaliu, kojomis.

– Tai tiesa, – tarė jis. – Bet anoniminių laiškų rašytojas yra žmogus, kuris visada slepiasi, veikia iš tolo, artėja prisidengdamas. Vaskas ištisas savaites rodosi kaip koks muziejaus eksponatas. Kaip tai suderinti? Kaip jis galėtų būti dviem iš karto? Būti prieš ir už?

Adamsbergas linktelėjo galvą ir nuėjo į savo kabinetą. Stovėdamas ėmė iš lėto rūšiuoti laiškus

ir staiga liovėsi. Rankose jis laikė šeštąjį laišką. „Gerai“, – sušnabždėjo, lyg tai būtų padrąsinimas. Žmogėnas nebegali sustoti. Taigi jam galas. Kadangi jis, Adamsbergas, bus kantrus iki pasaulio pabaigos. O tasai ne.

Liepos 31 d.

Pone Komisare,

O Rytų stoties moteris? Nuleidžiate rankas? Tikra tiesa, iš esmės jūs esate kvailys.

Nebūsiu dėl reikalų. Gaila, greitai jums nebeparašysiu.

Išsigelbėjimas ir laisvė
X

– Ką ir kalbėti, – sumurmėjo Adamsbergas.

Jis palyginti skubiu žingsniu grįžo pas Danglarą ir padėjo dokumentą ant jo stalo.

– „Rytų stoties moteris.“ Išsiaiškinkite, Danglarai, kiek įmanoma greičiau. Nežinojau, kad stotyje įvyko žmogžudystė.

Danglaras išsiaiškino per pusvalandį. Prieš septynias savaites ant bėgių buvo rasta sutraiškyta moteris. Nelaimingas atsitikimas. Ji buvo girta, be abejonės, nukrito nuo tilto ir užsimušė. Manyta,

kad būta muštynių, bet – jokių įrodymų. Savižudybė, irgi be įrodymų. Byla buvo dedama į stalčių.

– Nueikite pas kolegą į dešimtąjį rajoną ir sužinokite viską, ką galite, apie šią moterį. Kuo ji buvo vardu?

– Koletė Verni. Gyveno viena, be...

– Jūs man tai papasakosite vėliau. Bėgu ieškoti Vasko.

– Žinote, kur jis yra?

– Taip, žinau. Manote, kad palikau tą žmogų pasaloje, neišsiaiškinęs, kas jis yra? Nepasekęs, kur gyvena? Ką jis pažįsta? Ką veikia?

Danglaras žiūrėjo į komisarą nepratardamas nė žodžio, apstulbęs ir jausdamasis šiek tiek išduotas.

– Danglarai, jūs visąlaik manote, kad aš nieko nedarau dėl to, kad nieko nedarau. Tikrovė niekada nebūna tokia paprasta, ir jūs tai žinote geriau nei bet kas kitas.

Adamsbergas jam nusišypsojo ir išeidamas mostelėjo ranka.

Kambarys, kuriame gyveno Vaskas, buvo aštuntame aukšte be lifto. Adamsbergas ir du jo padėjėjai perėjo pirmą koridorių, prasmirdusį riebalais ir prakaitu, paskui visiškai tamsų antrąjį, kur kybojo perdegusios lemputės.

– Atidaryk, Vaskai, – tyliai tarė jis, belsdamas į duris, prie kurių buvo patiestas pilkas, slidus, stručio formos kilimėlis.

– Atidaryk, – pakartojo Adamsbergas. – Gavau tau laišką.

Durys prasivėrė, ir Vaskas metė gyvą žvilgsnį į du padėjėjus abipus Žano Batisto Adamsbergo.

– Tu ne vienas?

– Įleisk mane, jie liks už durų.

Vasko kambarys buvo daug bjauresnis, nei galėjai įsivaizduoti iš nuotraukos. Tai nebuvo gyvenamoji patalpa, tai buvo kamšatis, sangrūda daiktų, pro kuriuos reikėjo prasisprausti, prašantis teisės gyventi. Adamsbergas liko stovėti, lėtai sukdamas žvilgsnį iš vienos pusės į kitą, tarsi vertindamas, kiek pastangų tam reikia.

– Ko ieškai? Ko tau reikia?

– Neatėjai ant suoliuko šį rytą?

– Ne. Tu mane išmušei iš vėžių su savo istorijom.

– O tavo darbdavys? Tu jį įspėjai?

– Sakau, jo nepažįstu. O be to, viską mesiu. Nebe taip smagu kaip anksčiau – su tavo grasinimais, su tavo laiškais. Nemalonumų aš tyčia neieškau.

– Tu jų turi. Dabar jau aišku, apie ką kalba žudikas. Tai moteris, nukritusi Rytų stotyje ant bėgių

prieš porą mėnesių, kaip tik prieš tau atsirandant. Visiškai girta. Ji vadinosi Koletė Verni.

Vaskas sėdėjo ant svyruojančios žurnalų krūvos ir pirmą sykį į Adamsbergą žiūrėjo baugščiu žvilgsniu.

– Tu ją pažįsti? – tyliai pasiteiravo Adamsbergas.

– Ne, – atsiduso Vaskas. – Juk žinai, kad aš niekuo dėtas.

– Nežinau nieko, be tavęs, laiškų ir šitos moters. Papasakok man apie vyruką, užsakiusį tau darbą.

– Jo nepažįstu, jau sakiau.

– Tu iš tikrųjų kvailys, nes šis vyrukas, patikėk manimi, tavęs negins. Ir jei neklystu, jis tave jau įmurkdė.

Adamsbergas mostelėjo padėjėjams, kurie rūkydami laukė koridoriuje.

– Krečiame kambarį, – tarė jis. – Ponas sutinka.

Abu vyrai sunerimę apsidairė.

– Pradedame nuo čia, nuo čia ir nuo čia, – pasakė Adamsbergas, rodydamas į tuščius ar kone tuščius parketo plotelius. – Ieškom žirklių, popieriaus, laikraščių ir klijų. Pamatysi, kokią dovaną tau padovanojo darbdavys, – pridūrė jis, pasisukdamas į Vaską.

Po dvidešimties minučių farai po parketlente rado tai, ko ieškojo.

Adamsbergas gana šiurkščiai sugriebė Vaską už rankos.

– Dabar tu supranti, Vaskai? Susigaudai? Taip ar ne?

Adamsbergas jį paleido, paliko ant laikraščių krūvos ir nuėjo apžiūrėti durų.

– Pas tave lengva įeiti?

– Taip, – pasakė Vaskas, trūktelėdamas pečiais. – Aš esu poetas, keliautojas, aš neketinu užšauti durų nei rakinti spynų. O, ne. Reikia, kad visa judėtų, reikia, kad plūkautų, reikia, kad kursuotų. Pakelkime burę, ir tebūnie, kaip Dievas duos.

– Taigi būk patenkintas, bent jau vienas nepasidrovėjo ateiti pas tave „pakursuoti". Tik nežinau, ar poezija iš to ką nors laimėjo. Eime. Aš tau papasakosiu apie tą moterį.

Vaskas apsivilko švarką, jį palygino, karštligiškai patikrino visas kišenes, iš kito švarko persidėjo kai kuriuos maišelius, vokus, dėžutes, pasitempė kojines, pažiūrėjo, ar gerai krinta kelnės, timptelėjo apykaklę.

– Eime, Vaskai, – atsidusdamas pakartojo Adamsbergas.

Adamsbergas Vasko apklausti neketino vestis į komisariatą. Jam atrodė nepadoru, net klaida,

ten jį uždaryti. Atrodė, kad Vaskas gali kalbėti tik lauke arba kavinėje. Kai Adamsbergas su juo šnekėjosi paryčiais savo bute, „viduje“, ar ką tik jo paties kambaryje, neką pavyko išpešti. Uždarytas tarp sienų, „keliautojas“ prarasdavo visą iškalbą, paniurdavo. Iš esmės Vaskas galbūt sakė tiesą, suoliukas gali būti ir laivas, kodėl gi ne? Maloniai pasikalbėti galima ir ant tiltų. Oras buvo gražus, jie įsitaisys ant suoliuko. Adamsbergas mostelėjo Vaskui, kad šis prisėstų ant laivo priekio, ir iš gatvės pašaukė Danglarą. Danglaras, ranka susiėmęs už kaktos, iškišo pro langą suirzusį veidą.

– Danglarai, ateikite pas mus ir atneškite, kuo rašyti, – šūktelėjo Adamsbergas. – Kalbėsimės apačioj, – patikslino jis.

Tik tada, kai atsisėdo ant suoliuko, Danglaras susizgribo, kad nebėra valeto nei šviestuvo. Ir keista, jam šito trūko, ypač nedegančio šviestuvo. Jam būtų patikę bent kartą gyvenime protokoluoti saulėje po sugadintu šviestuvu, bent kartą, kad patirtų tą jausmą ir papasakotų mažyliams. Jausdamas, kad migrena praeina, jis pasiruošė su parkeriu rankoje. Žinojo, kodėl Adamsbergas jam patiki visus rašytinius protokolus: komisaras rašė lėtai, taip lėtai, kaip piešė greitai.

– Tvarka, – tarė Vaskas. – Aš pasiruošęs.

Danglaras pažvelgė į jį. Senis visiškai atlyžo. Mąsliu veidu kramsnojo alyvuogę, rodėsi kone klusnus. Ant bėgių nukritusi moteris turėjo jį sukrėsti, ir jis pakeitė toną. Iš paviršutiniškai pašaipaus pasidarė niūriai rimtas. Pasitempęs, kiek virpančiomis lūpomis, bet atgijusiomis akimis, Vaskas norėjo kalbėti.

O Adamsbergas priešingai – atsikolęs į suolo atkaltę, veidą atsukęs į saulę, buvo ramus ir vėl kaip paprastai, – kitaip sakant, daug labiau nei vidutiniškai – lėtas.

– Iš karto tave įspėsiu, – ramiai tarė jis Vaskui, – kad šiandien nenoriu klausytis tavo įprastų kalbų: nei poezijos, nei anekdotų, nei nuostabių istorijėlių, nei jaudinančių gyvenimo nuotrupų, nei polėkių, nieko. Noriu tik žudiko portreto. Portreto žmogaus, kuris tau užmokėjo už tai, kad patupdytum savo subinę čia, prieš mūsų langus. Ir nenoriu nei kinkų drebinimo, nei skrupulų, nei nieko panašaus. Tai atidėsim vėlesniam laikui.

– Supratau, – tarė Vaskas. – Bet aš jį mačiau tik du kartus. Prisiekiu, nė nežinau, kuo jis vardu.

– Apibūdink jį. Kaip jis atrodo?

– Niekšo snukis.

– „Niekšo snukis“ – vėl poezija. Reikia būti nešališkam ir tiksliam, Vaskai, reikia, kad po dviejų valandų galėčiau jį atpažinti gatvėje.

– Užtikrinu, niekšo snukis. Išblyškęs, labai plonais ir labai juodais plaukais ir dantimis, kurių nesimato. Gana gerai apsirengęs, bet ne angliško kirpimo drabužiais. Abejonių nekelia, kad švarkas itališkas, marškinių markės nenustatysi, o kelnės prancūziškos, maždaug trejų metų senumo. Dėl diržo galiu būti tikslesnis, galiu net pasakyti, kas pardavėjas.

Danglaras sudvejojęs pažvelgė į Adamsbergą.

– O taip, – tarė jam Adamsbergas. – Rašome viską.

Komisaras pasirąžė ir užsimerkė. Danglaras greitai užrašinėjo Vasko žodžių srautą. Apskritai senis žinojo ne taip jau mažai apie šį vyruką niekšo snukiu. Tai buvo tik išvaizdos ar drabužių smulkmenos, bet sudėjus visuma traukė dėmesį. Maždaug kaip fetišų sankaupa Vasko kišenėse galiausiai prikaustydavo žvilgsnį. Seniui pasakojant, ryškėjo vyro paveikslas. Ir svarbi detalė, jis, be abejonės, buvo iš Drė. Vaskas matė jo bilietą į abi puses, išsikišusį iš piniginės. Po pusantros valandos, praleistos spaudžiant pirštais parkerį, Danglaras pamanė, kad nusišypsojus laimei pakaks duomenų žudikui sučiupti. Jis vėl metė žvilgsnį į komisarą. Adamsbergas tebebuvo užsimerkęs, atrodė, kad šildydamasis snūduriuoja, lygiai abejingas keliautojo pasakojimams kaip ir savo

pavaduotojo pastangoms. Bet Danglaras žinojo, kad jis nepraleido nė vieno žodžio. Apgaulingai atsainus, Adamsbergas šypsojosi.

Adamsbergas į Drė pasiuntė keturis vyrus su smulkiais aprašais ir portretais. Liepė pradėti nuo stoties, kur kasdien išvažiuojantys ir atvažiuojantys neblogai pažįstami. Paskui smulkiai iššukuoti restoranus, barus, tabako krautuvėles, kirpėjus ir taip toliau. Jo kolega iš dešimtojo rajono taip pat paskyrė du vyrus patruliuoti aplink Rytų stotį ir ten, kur vaikščiodavo Koletė Verni. Apie ją dabar jau buvo žinoma daugiau. Keturiasdešimt trejų metų, netekėjusi, dailaus veido su papurtusiais paakiais, dirbo tai šen, tai ten, gėrė nuolat, ir, pasak nykaus namo kaimynų Dviejų Stočių gatvėje, visiškos vienatvės laikotarpius šios moters gyvenime pakeisdavo audringi protrūkiai su daugybe žmonių ir triukšmingos iškylos mieste.

Vienas Drė stoties tarnautojas pažino įtariamąjį, bet nežinojo nei jo pavardės, nei adreso. Matė jį praeinant ir nuvažiuojant taksi. Viena kirpėja taip pat jį atpažino. Klientas jau seniai nebesilankė, gal kokį šešetą mėnesių, be abejonės, išsikraustė į kitą kvartalo vietą. Su Drė farų pagalba buvo pradėti žvalgyti namai aplink kirpyklą.

Visą rugpjūtį Danglaras su tvirtu įsitikinimu karštligiškai laukė, o Adamsbergas, nespartindamas tempo, užsiiminėjo kasdieniais darbais. Jis pajusdavo įtampą vienintelį trumpą akimirksnį – tada, kai atnešdavo laiškus, paskui įtampa vėl atslūgdavo. Žudikas neberašė. Maždaug nuo rugpjūčio dvidešimtos Adamsbergas nebelaukdavo laiškanešio ir vis dažniau leisdavosi pasivaikščioti. Danglarui pasakė, kad po rugpjūčio penkioliktos, užuot švaisčius jėgas kontoroje, reikia skubėti pasinaudoti paskutinėmis šiltomis dienomis.

Rugpjūčio dvidešimt septintą nuo pat ryto tikrai prapliupo lyti kaip iš kibiro. Adamsbergas, susinėręs rankas už nugaros, ilgai stovėjo prie atdaro lango, žiūrėdamas, kaip vandens srautai skalauja šaligatvius. Po audros, atvertusios šią bylą, kitų praūžė nedaug. Ir jis dėl to apgailestavo. Pasitaiko rugpjūčių, kai gali dėtis dievu kiekvieną vakarą, bet pasitaiko ir tokių, kai kiekvieną rytą lieki paprastu faru.

Nusprendė išeiti be švarko. Lietumi jis buvo linkęs mėgautis šitaip.

– Danglarai, jei turite laiko, eime, – pakvietė, įkišdamas galvą pro gretimo kabineto duris.

Danglaras linktelėjo, užsimetė lietpaltį ir pasiėmė skėtį. Kad išvengtų nereikalingo pažeminimo,

nieko neklausė. Jis labai gerai pažinojo Adamsbergą ir šitą jo įprotį vilkinti kai kurias bylas, ne iš blogos valios bendradarbius nuvarant iki išsekimo, kol vieną dieną staiga jis atgydavo ir nieko neaiškindamas pasileisdavo reikiamu greičiu. Iš pradžių Danglaras klaidingai manė, kad komisaras šypsodamasis tyli iš piktybiško noro įžeisti. Iš tikrųjų Adamsbergas nieko nesakydavo, nes tiesiog apie tai negalvodavo. Bet Danglaras, abiem rankomis spausdamas skėtį per baisią liūtį, jautėsi darsyk įskaudintas, kad privalo eiti su Adamsbergu, nežinodamas kur.

Peršlapęs, prie kūno prilipusiais marškiniais, Adamsbergas prisiglaudė po siauru dengtu vieno seno namo prieangiu.

– Vaskas gyvena čia, – tarė jis, nerūpestingai gręždamasis drabužius. – Lipame į aštuntą aukštą, – pridūrė.

Šįkart Adamsbergas pasibeldė ir nieko nelaukdamas įėjo. Durys buvo neužrakintos.

– Sveikas, – tepasakė jis.

Prastumdęs daiktus, kad atlaisvintų dvi vietas sau ir Danglarui, komisaras sukrovė dvi laikraščių krūvas, tinkamo aukščio atsisėsti.

– Na štai, bus patogu kalbėtis, – vėl prabilo jis. – Tu, Vaskai, vartaisi lovoje, nesikelk, tau ten gerai.

Vaskas pasikėlė sujauktoj lovoj, atstūmė nuo savęs knygą, kurios pavadinimą Adamsbergas nužvelgė skersa akim, ir atsirėmęs sienos smalsiai ir santūriai sužiuro į abu vyrus.

– Viskas gerai, užspeitėte? – pasiteiravo jis.

– Manyk, kad užspeitėme, – tarė Adamsbergas.

– Kur? Drė?

– Ne, ne Drė. Nei Drė, nei niekur. Užspeitėme vėją, Vaskai, užspeitėme puikavimąsi.

– Velniai rautų, – tarė Vaskas.

– Dėl to, kad tavo nusakytas vyruko portretas netikęs, – tarė Adamsbergas.

– Bet juk...

– Ne, jis netikęs. Per daug poetiškas, jeigu nori mano nuomonės.

Vaskas prisimerkė, stengdamasis suprasti. Danglaras irgi.

– Be to, – vėl prabilo Adamsbergas, – kas atsitiko? Iš tavęs jokių gyvybės ženklų. Užmiršti draugus?

– Turėjau užeiti? – abejojančiu balsu paklausė Vaskas.

– Ne, bet būtum galėjęs parašyti. Laišką. Iš tavęs dabar nebegaunam jokių žinių. Taigi nebe taip smagu. Nuobodžiaujame.

Stojo tyla. Adamsbergas ūmiu judesiu ant grindų nužėrė medžiagos atraižų krūvą.

Vaskas iš užkloto klostės prisitraukė peleninę ir rūpestingai užgesino nuorūką.

– Gerai, – pasakė jis kiek drebančiu balsu. – Tu velniškai užsispyręs. Taip, velniškai. Kiek jau pasistūmėjai su šituo reikalu?

– Tiksliai sakant, esu prie pabaigos.

– Ką tu žinai?

– Viską.

– Kalbi, kad kalbėtum?

– Tu turi jaunesnį brolį.

– Tiesa, – tarė Vaskas, vėl prisidegdamas cigaretę.

– Jis netgi vienintelis, kas tau liko iš šeimos.

– Tiesa.

– Bet jis nieko vertas.

Vaskas tik linktelėjo galvą.

– Siuvėjas kaip tu, bet didžiąją dalį pinigų išsipeša iš moterų. Su jomis elgiasi negailestingai, tikrai žiauriai. Nepakenčia, kai jam atsakoma, šitai jį įžeidžia. Pakanka, kad būtų išgėręs ir kad moteris jam pasakytų ne, ir tavo brolis smogia.

– Taip, – tyliai pratarė Vaskas. – Jis tikrai joms negailestingas.

– Bet jis – tavo brolis ir tau brangus kaip niekas kitas.

– Jis silpnas, – tarė Vaskas šiek tiek gėdindamasis.

– Birželio pradžioje, jei nori tiksliai, penktos dienos rytą, jis tau paskambino. Nužudė moterį ir šaukėsi tavo pagalbos.

– Taip, – tarė Vaskas, gniaužydamas patalynės klostes. – Prieš tai jis su ja buvo išėjęs vakare. Abu grįžo mirtinai nusitašę. Kai girtas, jis nebežino, ką daro. Teprisimena, kad ji atsisakė eiti su juo ir kad jis plyšavo ant tilto virš geležinkelio bėgių. Kitą rytą prabudęs neprisiminė nieko, tik bėgius ir merginą, kuri gynėsi, jį talžydama. Kai sužinojo, kad ant skaldos apačioje ji negyva, man paskambino.

– Ir tu jį saugojai.

Vaskas stingliomis akimis vėl linktelėjo galvą, atrodė, tuoj pravirks.

– Nusprendei išsirinkti kretiną farą ir jį pamažu nuodyti. Po truputį klaidinti mane atsargiai šnabždamais prisipažinimais, baimingomis veido išraiškomis, pagyromis, paskutiniąja išpažintimi, žudiko portretu ir provokuoti, kad pats nuklysčiau į klystkelius. Aišku, niekas tau niekada nemokėjo už tai, kad ten būtum. Tai tu rašei laiškus, tu viską padarei. Gerai padirbėjai, Vaskai, bet netobulai. Stilius dirbtinis. Ypač kliuvo plaukai. Bet vis tiek gerai padirbėjai: per du mėnesius aš buvau įtikintas ir, pasiėmęs į rankas portretą, nupieštą su

tavo pagalba, leidausi ieškoti stoties žudiko, šito išblyškusio vyro siauromis lūpomis, šito vyro iš Drė, šito itališku švarku vilkinčio vyro. Būtų tekę jo, žmogėno, ieškoti ilgai, ar ne, Vaskai? Galiausiai tau buvo nusispjaut.

– Visiškai nusispjaut.

– Šia apgaule apsaugojus brolį, tavo darbas buvo baigtas. Išsigelbėjimas ir laisvė. Nusiraminęs išsikinkei iš suoliuko. Neradus žymiojo Drė žudiko, po kiek laiko byla būtų padėta į stalčių.

Vaskas šnarpštelėjo ir ranka nusivalė nosį. Adamsbergas gūžtelėjo pečiais.

– Negailėk jo, – tarė. – Sakau, jis nieko nevertas, tas tavo brolis. Nė sudilusio skatiko.

Vaskas pažiūrėjo į jį, sukando žandikaulius.

– Galiausiai, – išspaudė pro dantis, – faras visada liks kvailiu. Anksčiau ar vėliau, visada iš jo išlįs bjaurystė. Gerai padariau, kad tau rašiau.

Adamsbergas nusišypsojo, ištiesė kojas ir pasirąžė. Atrodė labai patenkintas.

– Tu daug plušai dėl nieko, – tarė jis. – Ištisus du mėnesius vaidinti komediją, ir nulis. Matai, tavo poezija niekam nepasitarnauja. Bet tikrai, buvo smagių akimirksnių. Man patiko. O be to, susiradai šituos, – pridūrė Adamsbergas, rodydamas į valetą ir šviestuvą, prisispaudusius vieną prie kito kampe kaip du įsimylėjėliai gatvėje. – Tu

mums juos kartais paskolinsi, nes esu tikras, Danglarui širdies gilumoje jų gaila.

Šypsodamasis jis mostelėjo Danglarui. Kadangi Vaskas sustingusiu veidu nieko nebesakė, Adamsbergas atsistojo ir priėjęs prie lovos jį papurtė už peties.

– Tiek vargo dėl nieko, – tyliai pakartojo jis, ranką pridėjęs prie senio kaklo. – Ją nužudė ne tavo brolis.

Vaskas iš lėto pakėlė akis į Adamsbergą.

– Girdi? Ne tavo brolis. Vakar sulaikytas žudikas, Koletės meilužis, įtūžėlis, kuris ją pasivijo. Šiuo metu jis ginasi dešimtojo rajono policijos nuovadoje ir spjaudo tiesos trupinius. Tikrai negailestingas moterims, bet tai ne tavo brolis.

Ranką tiesdamas link Adamsbergo, Vaskas atsikėlė iš lovos.

– Ne, be lyrizmo, Vaskai. Jeigu gali, duok man tik šviestuvą mūsų kabinetams. Bet aš suprasčiau, jeigu nenorėtum jo netekti.

Vaskas nuskubėjo į kampą ir ištraukė šviestuvą iš po valeto kojų. Adamsbergas jį perdavė Danglarui, šis jam linktelėjo galvą.

– Ir vis dėlto, – drįso paklausti Vaskas, – ką jūs, farai, žinojote apie stoties moterį?

– Nieko. Nelaimingas atsitikimas. Byla jau buvo dedama į stalčių.

Vaskas atsirėmė į valetą ir sustingo.

– Vadinasi, – po keleto akimirksnių vėl prabilo jis, – jūs niekada nebūtumėte sugavę žudiko, jeigu?..

– Jei tu nebūtum atėjęs mums knisti gyvenimo? Ne, niekada.

– Na, matai, – šypsodamasis tarė Vaskas, – poezija irgi pasitarnauja.

Atsisveikinę su Vasku, abu pareigūnai nulipo laiptais, ir Adamsbergas, prieš eidamas pasimatyti su kolega iš dešimtojo rajono, panoro pasivaikščioti, kad išdžiūtų. Danglarui tai pasirodė protinga – taip liūdnai kabėjo ant jo permirkę ir susiglamžę drabužiai. Danglaras linktelėjo galvą. Adamsbergas – vyrukas, kurio išvaizda nieko nesužavi.

Leitenantas pasiūlė pasidžiovinti kokios nors kavinės saulėtoje terasoje ir ta pačia proga išlenkti baltojo vyno. Netrukus abu vyrai atsisėdo prie staliuko, ir Danglaras mėgino pastatyti šviestuvą tarp jųdviejų, ant pasvirusio šaligatvio. Prie jų prišoko padavėjas.

– Jūs negalite laikyti šito griozdo čia, prie kavinės, – tarė jis. – Kad jo tučtuojau neliktų.

– Ne, – atsakė Danglaras. – Jis – kad geriau matytum. Tai mano turtas, mano garbė.

Žiaurruolių naktis

Tai jau tikrai, jei žmonės taip nesureikšmintų Kalėdų, būtų mažiau tragedijų. Žmonės neišvengiamai nusivilia. Ir dėl to kyla dramos.

Vienas kabinete, komisaras Adamsbergas keverzojo, užrašų knygelę atrėmęs į kelius, kojas užkoręs ant stalo. Naktinį budėjimą jis perėmė kartu su Denjo, snūduriuojančiu priimamajame. Buvo gruodžio dvidešimt ketvirtoji, ypatinga diena, kitų vyrukų nebuvo. Jie ruošėsi švęsti žiemos įžengimą į sceną. Mažuma jų nebūtų šito praleidę už jokius pinigus, dauguma jų nerado būdo šito išvengti.

Žanas Batistas Adamsbergas kitaip: jis bijojo Kalėdų ir joms ruošėsi. Kalėdų su jų nelaimingų atsitikimų kohorta, Kalėdų su jų dramų legionu. Kalėdų, žiauruolių nakties.

Neišvengiamai.

Adamsbergas iš lėto atsistojo ir priėjęs priplojo kaktą prie aprasojusio stiklo. Lauke lempučių girliandos trumpam apšviesdavo šąlančius kampuose

susispaudusius valkatas. Jis pabandė suskaičiuoti, kiek pinigų išsisklaidė po Paryžiaus dangumi per tris savaites, nė santimui nenukrintant į valkatų kišenes. Kalėdos, gailestingumo naktis.

Jis numetė bloknotą ir pieštuką, ant stalo kampo padėjo dvi lėkštes, išėmė butelį vyno, pažiūrėjo į krosnelės vidų ir pašaukė Denjo.

Žmonės neišvengiamai susierzina. Ilgas laukimas skaičiuojant laiką, kuriam pasibaigus pagaliau galėsi atsipalaiduoti, žmonėms pertempia nervus. Jau penkias savaites senis su žila barzda ir raudonu chalatu žvelgia nuo visų sienų, linksmas ir daug žadantis. Jis nesugniuždomas, šitas žmogėnas. Vis dėlto jo veidas panašus į vyruko, visą gyvenimą maukusio vyną. Bet nieko nepadarysi, jo jėgos neišsenkančios. Netgi neatrodo, kad šaltų. Niekada nesloguoja. Tai kvailokai palaimingas herojus, jo pušnys – suapvalintomis nosimis ir visada švarios.

Kai tik pasirodo senis, įtampa pamažu pradeda kilti. Visa šalis klusniai įsitempia ir rengiasi neišvengiamam džiaugsmui.

Kalėdos ateina kaip visos kitos dienos. Bet susirūpinę ir nebylūs žmonės naujais apdarais iš visur traukia į džiaugsmo ašigalius. Kiekvienas pagalvojo apie kitus. Kiekvienas išeina su aukomis. Kalėdos – dovanų, didžiųjų paliaubų naktis.

Per Kalėdas visi išsiplūsta, dauguma rauda, dalis išsiskiria, kai kas nusižudo.

Ir visai menka dalis, pakankama, kad farus pastatytų ant blakstienų, žudo. Kalėdų diena – kaip visos kitos dienos, bet daug blogesnė.

Rankas apsivyniojęs laikraščiais, Adamsbergas atsargiai iš krosnelės išėmė dubenėlį. Denjo į jį žiūrėjo nepatikliai.

– Kas tai? – pasiteiravo jis.

– Nežinau.

Išskyrus trejetą ar ketvertą kaprizų vaikystėje, Adamsbergas buvo nelabai jautrus kulinarijos subtilybėms. Valgydavo, kas pasitaikydavo, kartais tą patį du mėnesius iš eilės. Jis ištraukė kartoninę dėžutę ir atkišo kolegai:

– Čia užrašytas vakarienės pavadinimas.

– Tai ne Kalėdų valgis.

– Juo geriau. Atsikvėpsim.

Denjo buvo naujokas, atsiųstas iš Šamberi. Jautrus ir kruopštus, jis žavėjosi vertybėmis, Adamsbergui keliančiomis nerimą. Komisaras baiminosi, kad jis neištvers. Kadangi galų gale policijoje nepatartina dirbti žmogui, kuris karštai tiki žmonijos maloningumu.

Adamsbergas rankomis perplėšė batoną į dvi dalis ir pusę padavė jaunajam leitenantui. Iš kaime praleistos vaikystės komisaras išsaugojo

prasčiokiškus įpročius, bet Denjo nemėgo, kai maitojama duona. Paėmė šiek tiek prisiverstinai.

Kurį laiką abu vyrai valgė tylėdami.

– Žmonės neišvengiamai ant nervų ribos, – tarė Adamsbergas. – Šešias savaites iš jų reikalaujama atiduoti, ką turi geriausia, vaikytis sėkmę, ir atbukina didžiuoju vakaru. Jie palūžta, nusivilia.

Denjo neryžtingai linktelėjo galvą. Kitados jis tikėjo Kalėdomis.

Adamsbergas atkimšo butelį ir dėl viso pikto pasiūlė kolegai. Denjo negėrė.

– O tu? – vėl prabilo jis. – Neturi šeimos? Nešventi?

Denjo suspaudė lūpas.

– Aš su visais susipykęs.

– A, – tarė Adamsbergas.

– Jūs taip pat? – pasiteiravo Denjo.

Adamsbergas papurtė galvą.

– Ne, jie gyvena ten, kalnuose, – pasakė, rodydamas langą į Pirėnų pusę. – Jie man parašo. Iš vienos savo seserų vakar gavau kažkokį medžiaginį keturių centimetrų gyvūną. Nė nežinau, ką galvoti.

Adamsbergas padėjo šakutę, pasirausė savo seno juodo švarko vidinėje kišenėje ir ištraukė pilką mandarino dydžio gniutuliuką. Parodė ben-

dradarbiui, paskui atsargiai padėjo ant stalo tarp jųdviejų.

– Ar pasakytum, kad tai – hipopotamas?

– Taip tvirtai neteigčiau. Gal dirvinė pelė?

– Reikia pasidomėti, nes mano sesuo nieko nedaro šiaip, visada kažkur slypi simbolis. Ji labai įkyri.

Abu farai baigė tuštinti lėkštes tylėdami, Denjo šakute, Adamsbergas dideliais batono kąsniais.

Stambi moteris per Nacionalinio tilto turėklus įkrito į juodus Senos vandenis. Genama ledinio vėjo, upė tekėjo greitai. Gatvėse nė gyvos dvasios, nė vieno žmogaus, kad tai pamatytų. Kavinės uždarytos, taksi nėra, miestas tuščias. Kalėdos – šeimos, namų šventė. Niekas neprasiskverbia į išorę. Net užkietėję vienišiai susiburia kokioj nors landynėj su keliais mulkiais prie poros butelių. Vienatvė, klajonės, pakenčiamos ir kartais šauniai ištveriamos kitu metų laiku, staiga pasirodo žeminamai negarbingos. Kalėdos meta didelę gėdą apleistiesiems. Tad prieš vidurnaktį kiekvienas susiranda prieglobstį. Stambi moteris įkrito į vandenį, ir niekas nei matė, nei girdėjo.

Apie ketvirtą ryto Adamsbergas pakilo nuo stalo išsivirti kavos. Nuo dešimtos vakaro jų skyriuje

jam reikėjo pasirūpinti tik šešiais iškvietimais. Du vyrai ir viena moteris paguldyti į ligoninę po skyrybų procedūrų, pradėtų per šventinę vakarienę. Du kiti vyrukai baigė naktį komisariate: vienas, padauginęs raudonojo vyno, iš visų jėgų veržėsi išeiti pro penkto aukšto langą „įkvėpti tyro oro", o kitas – romo ir migdomųjų prisigėręs duonininkas – nusprendė išgalabyti laiptinės kaimynus už nakties triukšmą. Abu vyrai buvo sutramdyti be didesnio pasipriešinimo ir dabar miegojo komisariato kameroje.

Trečiasis, panašus į ypatingai prašmatnų anglą, pakirstą puikaus viskio, buvo surastas elegantiškai užmigęs skersai šaligatvio, rankas pasikišęs po pakaušiu, akinius, nuolatinį bilietą ir batus rūpestingai pasidėjęs greta savęs. Jis buvo pasodintas į išblaivinimo kamerą su kitais dviem, bet atkakliai stypsojo, jau dvi valandas reikalaudamas pakabo, kad galėtų tvarkingai pasikabinti kostiumą. Kamera buvo išplauta, ir per cementinius gultus, grindis, baltų plytelių sienas sruveno vanduo. Priverstinė higienos priemonė, kurią leitenantė Brus, griežtai normoms paklūstanti moteris, nesukdama sau galvos pritaikė devintą valandą vakaro. Praeidamas su kava, Adamsbergas pamatė, kad raudonojo vyno padauginęs vyras prabudo. Jis jam pro grotas prakišo vienkartinę stiklinę.

– Išgerkite.

Vyras linktelėjo galvą, gurkštelėjo, krenkšdamas išsiskalavo gerklę.

– Atrodo, norėjau išeiti pro langą? – paklausė.

Adamsbergas patvirtino.

– Atrodo, buvome ne apatiniame aukšte Isudene?

– Paryžiuje, penktame aukšte.

– Taip, jie šitai sakė. Galbūt ir tiesa. Įdomu, ko jie ten pripylė į vyną. O tu žinai, ko jie ten pripylė į vyną?

– Vyno.

– Ak, taip? Sutik, ne taip ir blogai.

– Išgerkite, – pakartojo Adamsbergas.

– Aš norėčiau pakabo, komisare, – įsiterpė prašmatnusis, nuo viskio apsvaigęs vyras.

Tai buvo aukštas ir gražus romėniško veido keturiasdešimtmetis pražilusiais smilkiniais, elegantiškas ir sverdintis, orus ir girtas.

– Ant sienos yra kablys, – pasakė Adamsbergas.

– Susiglamžys apykaklė.

– Ar tai baisu?

– Nebaisu. Bet apykaklė susiglamžys.

– Prigulkite, – patarė Adamsbergas. – Miegokite. Užsičiaupkite. Duokite mums ramybę dėl to pakabo.

– Suolai šlapi.

– Todėl ir patariu nenusivilkti švarko.

– Susibjauros audinys.

– Matote mano švarką? Jis savaime bjaurus. O aš jį nešioju jau dvidešimt metų.

– Matau. Bet jūs – faras, aš – ne.

– Apmokamas šokėjas? – kiek patylėjęs paklausė Adamsbergas. – Gramatikos mokytojas?

– Aš esu estetas, liaupsinantis ir taisantis šio pasaulio ydas. Aš ieškau šios žemės architektūros įlinkių ir išlinkių, čia ir danguje.

– Pirmiausia pasakyčiau, kad esate nusitašęs.

– Norėčiau pakabo.

– Nėra pakabo.

Denjo priėjo prie Adamsbergo, stovinčio prieš kavos automatą.

– Gal bus ir viskas šią naktį, – tarė jis. – Galiausiai ne taip baisu.

– Būsime ramūs tik po trijų ar keturių dienų, – atsakė Adamsbergas. – Supranti, Kalėdų naktį nėra kas pamato lavonus. Jie atsiranda vėliau. Reikia, kad visi išsipagiriotų. Tai trunka šiek tiek laiko. Tie, kurie sumaišo langus ir duris, tie, kurie sumaišo lovas, šaligatvius, moteris, tie, kurie ieško savo švarkų, savo vyrų, savo pakabų, savo hipopotamų. Reikia truputėlį luktelti.

*

Galinga, visų rudens lietų pritvindyta upė gruodžio dvidešimt ketvirtos ir dvidešimt penktos naktimis nešė savo gelmėse stambų moters kūną, jį iškėlė dvidešimt šeštos vakarą ir paliko po siauru Arkivyskupijos tiltu kairiajame krante dvidešimt septintos dienos paryčiais.

Adamsbergui paskambino rytą, beveik devintą valandą. Buvo vos vos praaušę.

Laikydamas rankoje telefoną, komisaras dvejojo, ar įspėti leitenantą Danglarą. Rytais iš Danglaro nieko negalėjai tikėtis, be to, jis buvo jautrus smurtui. Adamsbergas lėtai padėjo ragelį. Danglarą jis paliks ramybėje. Plūkaujančio kūno vaizdas, aišku, bus baisus. Moteris turėjo mirti daugiau nei prieš dvi dienas, Kalėdų naktį. Dėl to jis buvo beveik tikras.

Adamsbergas pasiėmė Denjo. Galiausiai juk su juo pradėjo budėjimą.

– Aš juk tau sakiau, kad reikia palaukti, – tarė Adamsbergas, rankose laikydamas vairą.

– Niekas nerodo, kad ji žuvo dvidešimt ketvirtą.

– O taip, Denjo. Taip jau yra, Kalėdos – geismų mugė. Draudimų nebepaisoma, barjerai nuverčiami. Vieni pasidovanoja hipopotamą, kiti nugalabija moterį.

Denjo gūžtelėjo pečiais.

– Taip, – vėl ramiai prabilo Adamsbergas. – Pamatysi.

Jis pastatė automobilį ant šaligatvio, pakėlė raudoną ir baltą plastmasines juostas, užtvėrusias kelią į Montebelo krantinę, ir nulipo laiptais iki upės. Denjo purvinomis pakopomis atsargiai sekė jam įkandin. Denjo buvo apsėstas dėl švaros, panikavo dėl mikrobų ir jau ketverius metus, kai dirbo policijoje, meldė Dievą, kad to niekas nepastebėtų. Jis užsimovė pirštines ir užsitraukė ant nosies šaliką. Oras buvo drėgnas, vėjas – ledinis. Adamsbergas plikomis rankomis, plika galva, atlapota striuke ir atsagstyta apykakle ramiai ir vienodu žingsniu ėjo prieš jį. Šiam žmogui niekada nešalta – kaip Kalėdų seniui.

Adamsbergas sustojo prie lavono, paspaudė susirinkusiems rankas. Dviem policininkams, teismo gydytojui, vyrukams iš laboratorijos. Denjo atpažino Vašė, bebaimį fotografą, kuris savo aparato knysle nė nemirktelėdamas kuo giliausiai knisinėjo didžiausias baisybes. Dažniausiai jį kviesdavosi sunkiausiais atvejais, jis buvo tapęs bjaurasčių inspektoriumi. Denjo pasiliko už visų, veidu atsisukęs į vėją, nosį įkniaubęs į šaliką.

– Neabejodamas sakyčiau, dvi trys dienos, – tarė teismo gydytojas. – Tad mirtis turėjo ištikti naktį iš dvidešimt ketvirtos į dvidešimt penktą.

Adamsbergas žvilgtelėjo į Denjo. Denjo atsakydamas linktelėjo galvą. Taip, suprantama, Kalėdų naktis – žiauruolių naktis. Toks jau buvo Adamsbergas. Žinojo, kas atsitiks anksčiau už visus, buvo įspėtas. Kaip aiškino Danglaras, siurbčiodamas alų, tereikia priprasti, ir viskas.

– Patvirtinsiu tai rytoj, – tarė gydytojas.

– Tavo nuomone?

– Paprasčiausia savižudybė.

– Kas tai?

– Kas tai per moteris?

– Ne. Kas tai yra paprasčiausia savižudybė?

Teisės žinovas trūktelėjo pečiais.

– Ji prigėrė, – kalbėjo toliau jis. – Patvirtinsiu.

– Kokio ji amžiaus?

– Penkiasdešimties, šešiasdešimties. Nušoko nuo tilto. Yra sutrenkimų, neabejotinai atsimušė į polius. Noriu pasakyti, kad ji nušoko ne nuo kranto. Atplaukė nuo aukštupio, upė atplukdė.

– Ar galima ją judinti? – paklausė Adamsbergas vyrukų iš laboratorijos.

– Taip, apverčiam.

Adamsbergas užsimovė pirštines ir padedamas vieno iš technikų apvertė lavoną. Jo akys sumirksėjo, veidu šmėkštelėjo grimasa.

Du vyrai tylėdami iškrėtė moters drabužius. Po kailiniais ji vilkėjo paprasta mėlyna suknele. Kišenėse – raktai, piniginė, jokio dokumento. Be vestuvinio žiedo, papuošalai neskoningi, laikrodžio apyrankė auksinė.

– Tai ne šventinio vakaro apranga, – tarė Denjo. – Gal šitai įvyko ne dvidešimt ketvirtą?

– Tai atsitiko dvidešimt ketvirtą, – atsitiesdamas pasakė Adamsbergas.

– Trūksta bato.

– Mačiau, seni.

– Jis vandeny.

– Išžvalgysime rajoną. Denjo, tu eini prieš srovę ir apžiūri dešinįjį krantą. Paskambink Danglarui, kad tą patį padarytų kairiajame. Aš imuosi tiltų. Ji galėjo nukristi nuo Tolbjako, nuo Nacionalinio ar dar toliau – nuo Šarantono tilto. Ieškome rankinės, ieškome dokumentų, ieškome, kas ji yra. Ir ieškome bato, kaip pasakoje apie Pelenę.

– Pasakoje apie Pelenę buvo priešingai, – santūriai įsiterpė Denjo. – Jie turėjo batelį, ieškojo moters.

– Sakykime, – tarė Adamsbergas.

Denjo buvo ne tik dorybingas, bet ir sąžiningas. Jis nepakentė netikrumų, o Adamsbergas jais gyveno.

– Batas gali būti užstrigęs aukščiau, – vėl prabilo Denjo.

– Nežvalgysime Senos iki Žerbjė de Žonko kalno, – tarė Adamsbergas. – Žvalgome po šiuo tiltu.

Gydytojas uždarė lagaminėlį, lavonas buvo paguldytas ant neštuvų ir užklotas plastmasiniu dangalu. Adamsbergas pasitraukė į šalį ir mobiliuoju telefonu iš lėto kažkam kažką nurodinėjo. Paskui įsikišo telefoną į švarko kišenę prie savo sesers hipopotamo ir pakėlė akis į tiltą.

– Pasiruošk, bus keblu, – pasakė jis Denjo. – Labai keblu. Gali būti, kad ir nesuseksime.

– Nesuprantu.

– Žmogžudystė, – paaiškino Adamsbergas, skėstelėdamas rankomis. – Aiški, gryna žmogžudystė. Tai pats sunkiausias dalykas, reikės geležinės kantrybės.

– Žmogžudystė?

– Betgi, velniai griebtų, batas, Denjo.

– Sutarėme, kad batas yra Senoje.

– Tai tu sakei, – atkirto Adamsbergas, purtydamas galvą. – Kūnas išbrinkęs, kitas batas gerai

laikosi ant kojos. Tas, kurio ieškome, ne Senoje. Jis nukrito, kai ją metė į upę, ir žudikas jį paėmė.

– Nėra įrodymų, – tyliai pratarė Denjo.

– Taip, įrodymų nėra. Gaila, kad kitas batas mums nieko nenori pasakyti. Įsivaizduoji, Denjo, jei šitaip būtų? Ko tik nesužinotume apie žmones! Iš esmės beveik viską. Gal mūsų širdys išties nukrinta į kulnus.

Žanas Batistas Adamsbergas iš lėto apžiūrinėjo penktąjį, Bersi, tiltą, kai jam paskambino iš dingusiųjų be žinios tarnybos. Jis užsiglaudė už parapeto ir pirštu užsikimšo dešiniąją ausį.

– Po paraliais, kalbėkite garsiau.

– Ani Rošel, – rėkė pareigūnas. – Ją šįryt, aštuonios trisdešimt, paskelbė tarp dingusiųjų be žinios.

– Kas pranešė?

– Kaimynė, jos draugė. Jinai turėjo vakar vakare ateiti pas ją baigti Kalėdų likučių. Neatėjo. Pagal pasakojimą galėtų būti ji.

Po trijų valandų Adamsbergas susitiko su Denjo ir Danglaru Vujė gatvės kavinėje prieš mirusiosios namus. Moters asmenybė buvo nustatyta: Ani Rošel, penkiasdešimt šešerių, netekėjusi, gimusi Lilyje.

– Kas dar žinoma?

– Augo netoli Lilio, mažame kaimelyje. Dvidešimtmetė įsidarbino kambarine Paryžiuje. Prieš dešimt metų brolis ją iš ten ištraukė, nupirko visai arti nuo čia trisdešimt dviejų kambarių Gvardijos viešbutį. Jos brolis turi faneros.

– Jis gyvena Paryžiuje?

– Taip. Daugiau šeimos ji neturi.

– Rankinė? Batas?

– Nieko.

– Šiuo metu, – tarė Danglaras, – batas tikriausiai atplaukė į Ruaną.

Adamsbergas tylomis papurtė galvą.

– Kadangi apie tai šnekame, – įsiterpė Denjo dvejojančiu balsu, – Senos ištakos – ne Žerbjė de Žonko kalnas.

Adamsbergas sutrikęs pažvelgė į leitenantą.

– O kas gi išteka iš Žerbjė de Žonko kalno?

– Luara, – kukliai pratarė Denjo.

– Iš tikro, Danglarai? Luara?

Danglaras linktelėjo galvą.

– Sena, – vėl prabilo Denjo beveik pašnabždom, – išteka iš Langro plokščiakalnio.

– Pirmą kartą girdžiu. Ką nors žinojote apie tokį dalyką kaip Langro plokščiakalnis, Danglarai?

– Taip, – patvirtino Danglaras.

Susimąstęs Adamsbergas palinksėjo galva.

– Šiaip ar taip, – toliau kalbėjo jis, – auka neatplaukė nei iš Langro plokščiakalnio, nei nuo Žerbjė de Žonko kalno. Ji iš Vujė gatvės. Baikite alų, Danglarai, ir eisime pas ją.

– Už mūsų, – tarė Denjo, iškeldamas nykštį, – jos brolis. Jis ateina iš morgo.

– Sukrėstas?

– Atrodo.

– Jie dažnai matėsi?

– Kartą ar du per savaitę.

– Papasakok man apie jį.

Danglaras pasirausė striukės viduje ir išsitraukė lapelį.

– Jis – Žermenas Rošelis, augo tame kaime netoli Lilio. Jam šešiasdešimt treji metai, viengungis. Galima sakyti, kaip sesuo, tik kad vyras. Bet jis padarė karjerą. Konservuotų daržovių importas ir eksportas, didelė gamykla Lilyje, dideli turtai, įsikuria Šveicarijoje, iš ten grįžo prieš dešimt metų. Pardavė verslą, pardavė turtą, išėjo į pensiją ir gyvena iš rentų Paryžiuje.

– Plačiai?

– Labai. Tai tada, kai grįžo iš Šveicarijos, nupirko tą viešbutį seseriai.

– Kodėl ne anksčiau?

– Ji gyveno su vyruku, kurio jis nekentė. Anot jo, su niekšeliu. Jiedu nesimatė dvidešimt metų, tol, kol jinai nepaliko to žmogaus.

– To žmogaus pavardė?

– Gi Verdijonas. Tame viešbutyje, kur dirbo Ani, jis buvo priėmėjas.

– Ką ji veikė gruodžio dvidešimt ketvirtosios vakarą?

– Vakarieniavo su broliu prašmatniame restorane Operos gatvėje. Liudijimų – nors vežimu vežk. Jis ją palydėjo ir apie vidurnaktį paliko prie jos gatvės kampo.

Adamsbergas žvilgtelėjo į brolį. Tai buvo stambus vyras trumpomis rankomis, įsisupęs į storą pilką apsiaustą, delnais susiėmęs pliką galvą.

Krata Ani Rošel bute prasidėjo apie penktą vakaro. Lėta, nuobodi. „Ieškome rankinės“, – pasakė Adamsbergas. Jis nukabino nuo svetainės sienos didelius rėmus su vaikystės nuotraukų mozaika. Mokyklos, komunijos, gimtadieniai, tėvai, pirmasis automobilis, maudynės jūroje. Žermenas Rošelis, sudribęs ant aksomu aptrauktos kėdės, žiūrėjo į jį. Adamsbergas rėmus su nuotraukomis padėjo ant grindų.

– Tai ne smalsumas, – pasakė jis. – Man reikia susidaryti bendrą vaizdą.

– Tai ne bendras vaizdas, – atsakė Rošelis. – Tai mano tėvai.

Po valandos farai išėjo iš buto be rankinės. Adamsbergas po pažasčia nešėsi tuos didelius rėmus su vaikystės nuotraukomis. Rošelis susikūprinęs dūlino iš paskos.

– Ką nors galima suprasti? – pasiteiravo Danglaras, smakru linktelėdamas į rėmus.

– Nežinau, – tarė Adamsbergas. – Man šitas dalykas patinka. Veduosi Rošelį protokolui surašyti. O jūs eikite į viešbutį, apklauskite visus darbuotojus, o svarbiausia, suraskite man tą prakeiktą rankinę.

Danglaras grįžo į komisariatą vakarui baigiantis, užrašęs vienuolikos Gvardijos viešbučio tarnautojų liudijimus. Denjo buvo užsukęs apie dvidešimtą valandą. Jokio bato nė ant vieno tilto ir nė vienoje krantinėje.

– Jis pas žudiką, – tarė Adamsbergas.

– Kas? – paklausė Danglaras.

– Batas.

Danglaras papurtė galvą, atsisėdo, nuleido suglebusius pečius.

– Ši moteris nusižudė, – tarė jis. – Tarnautojai patvirtino brolio parodymus: Ani Rošel smuko. Nuo rudens – melancholija, nekalbi, šiurkšti, nemigos naktys, nuotaikų šuoliai.

– Jei šitaip, visi būtų Senoje. Batą turi žudikas. Ir rankinę taip pat.

Danglaras graužė pieštuką, išspjovė keletą medžio nuotrupų.

– Valdytojas užsiminė, kad Ani Rošel norėjo grįžti į savo vaikystės kaimą prie Lilio. Ar tai nieko nesako? Ji norėjo vėl pamatyti...

Danglaras nutilo, pažiūrėjo į savo užrašus.

– „...mažą juodą namelį, kur ji augo su broliu." Dėl šito nepuolama į vandenį, ar ne? Juodas mažas namukas šiaurėje?

Danglaras padėjo savo užrašus ant stalo, atsikimšo alaus.

– Ji nušoko su rankine, – tarė jis. – Rankinė yra su batu. Dabar jie jau už Ruano. Jie plaukia link Havro.

– Žmonės nesiskandina su rankinėmis, Danglarai. Žmonės palieka pėdsaką. Laišką ant kokio nors baldo, rankinę ant tilto, savo gyvenimo antspaudą. O šitos prakeiktos rankinės niekur nėra. Žudikas ją pasiėmė.

– Kuriems galams?

– Kad ją iškrėstų. Kad sunaikintų popierius, kad išvengtų nemalonumų.

– Aš norėčiau pakabo, – ūmai pasigirdo žemas solidus balsas.

Danglaras staigiai atsigręžė į kamerą.

– Jis vėl grįžo, šitas?

– Taip, – atsakė Adamsbergas atsidusdamas. – Vienuoliktą valandą, mirtinai nusitašęs, suknebo prie savo automobilio vairo. Norėjo atsikvėpti tarp dviejų vakarėlių. Jis nori pakabo.

– Vis ta prakeikta apykaklė?

– Vis.

Adamsbergas lėtai priėjo prie kameros.

– Pamiršau jūsų vardą.

– Šarlis. Šarlis Sankūras.

– Šarli, išgerkite vandens. Atsigulkite. Miegokite.

– Pirmiausia pakabas.

– Šarli, man ant kupros žmogžudystė. Kalėdų, pirmapradės nakties žmogžudystė. Bjaurus dalykas, daug bjauresnis negu susilamdžiusi švarko apykaklė. Taigi duokit man ramybę. Miegokite. Užčiaupkite savo srėbtuvę.

Šarlis įsmeigė į komisarą sunkų žvilgsnį lyg romėnų imperatorius, nusivylęs savo pretorių sargyba.

– Ir vis dėlto jūsų akys buvo kaip žmogaus, kuris supranta, kad dėmesys mažmožiams leidžia išsiskleisti dideliems dalykams. Tarp menkystės ir didingumo – tik nago juodymas.

– Miegokite, Šarli.

Adamsbergas grįžo prie stalo, kur Danglaras rašė pastabas dienos apklausų protokoluose.

– Ar ji mokėjo plaukti? – pasiteiravo.

– Tai nesvarbu, – atsakė Danglaras. – Sena tokia šalta, kad nepavykti negali. Kad ir kaip būtų, pakako jos kailinių, kad nugrimztų stačiai į dugną.

– Tikrai.

– Ji nusižudė. Per Kalėdas visi žudosi ir tik kai kuriems pavyksta likti gyviems.

Adamsbergas paėmė užrašų knygutę ir kelis akimirksnius tylėdamas keverzojo.

– Jei kas nori įkristi į Seną, Danglarai, tai nešoka virš poliaus. Šoka *tarp dviejų polių*, į vandenį. Ji tikrai nenušoko.

Danglaras prikando lūpą. Jis pamiršo sumušimus. Įsivaizdavo save, stovintį naktį ant parapeto virš upės. Aišku, atsistotų tarp dviejų polių. Jis pažvelgė į Adamsbergą ir pritariamai linktelėjo.

– Žudikas ją pažinojo, – kalbėjo toliau komisaras. – Tai vyras. Užmušti ir permesti per turėklus

tokią stambią moterį kaip Ani reikia jėgos. Ją stumiant už kojų, batas liko rankoje. Jis jį įgrūdo į krepšį ir dingo.

– Kodėl bato neįmetė į upę?

– Hm.

Adamsbergas dar keletą akimirksnių piešė.

– Kadangi batas buvo apgadintas grumiantis. Galbūt ant jo liko grumtynių pėdsakų. Žudikas nerizikavo.

Danglaras, ištempęs kaklą, baigė gerti alų iš kakliuko.

– Ta moteris niekam netrukdė, – tarė jis, statydamas butelį. – Brolis ją mylėjo. Viešbutyje jos nemėgo, bet negalėtum sakyti, kad nekentė.

– Ji turėjo faneros.

– Jos fanera atiteks broliui. O jis turi jos dvidešimt kartų daugiau, negu turėjo Ani.

Adamsbergas atsiduso, paėmė didelius rėmus su nuotraukomis, kuriuos buvo pastatęs ant grindų, ir tylėdamas pradėjo tyrinėti.

– Noriu šlapintis, – žemu balsu tarė vyras kameroje.

– Gale yra skylė, – tarė Danglaras. – Už mūrelio.

– Nenoriu šlapintis į šitą skylę, – tarė Šarlis Sankūras. – Noriu šlapintis tualete. Ir jeigu gali-

ma, būčiau patenkintas, jei man būtų parūpintas pakabas.

Danglaras įsitempęs atsistojo, bet Adamsbergas žvilgsniu jį sulaikė. Jis padėjo ant stalo rėmus ir nuėjo atidaryti kameros durų.

– Palydėkite jį, Danglarai, – tarė.

Vyras siūbuojančia poniška eisena žengė iš kameros ir aukštai pakelta galva nusekė paskui Danglarą. Adamsbergas nuėjo trijų puodelių kavos ir juos parnešė lėtu žingsniu. Nuo kabineto slenksčio pamatė Šarlį, kuris, įsitaisęs ant jo pavaduotojo kėdės, rąžydamasis jo laukė.

Adamsbergas padėjo kavos puodukus ir į stalo pusę nusuko rėmus su nuotraukom.

– Kur Danglaras? – paklausė.

– Išpila savo alų, – atsakė Šarlis.

Viena ranka Adamsbergas įstūmė vyrą į kamerą, užrakino ir padavė jam kavą.

– Ar ilgai čia gyvensiu? – pasiteiravo Šarlis.

– Kol išsiblaivysi.

– Galiu išsiblaivyti kitur.

– Ne tada, kai nori vairuoti. Taip jau yra.

– Tad su malonumu paimčiau pakabą.

– Velniai griebtų.

– Žinau. Ant jūsų pečių žmogžudystė. Tiek to, miegosiu stovėdamas kaip arkliai.

Ir Šarlis užsimerkė, tiesus kaip statula.

*

Adamsbergas atidžiai perskaitė apklausų protokolą. Danglaras užmigo.

Po valandos komisaras papurtė savo pavaduotoją.

– Meilužis? – pasiteiravo jis. – Jums kalbėjo apie meilužį?

– Ne. Apie nieką daugiau, tik apie Gi, dingusį priėmėją.

– Turime surasti tą vyrą.

– Jo nebėra Prancūzijoje. Gali prireikti mėnesių, kol surasi, kur jis yra.

– Rytoj vėl iškviečiam brolį. Jis mums gali apie jį papasakoti.

– Jis tai jau padarė.

– Kai ko jis nepasakė. Aš tuo įsitikinęs, Danglarai. Tas žmogus – melų maišas.

– Bravo, – staiga pratarė Šarlis.

Adamsbergas pasuko galvą į kamerą, kur stovėjo sulaikytasis ir susikryžiavęs rankas žvelgė į jį.

– Vis dar nemiegi? Nors ir prisisiurbęs?

– Amatas, ištvermė, kiekvienam savo.

– Išmetam jį iš čia, – staiga tarė Danglaras, – girtas ar negirtas. Nebegaliu pakęsti šito dendžio.

– Kodėl bravo? – paklausė Adamsbergas.

– Brolis meluoja, – tarė Šarlis.

Adamsbergas spūstelėjo ranka Danglaro petį, kad jis liktų sėdėti, ir priėjo prie kameros.

– Pirmiausia pakabas, – pasakė Šarlis, pro grotas ryžtingai iškišdamas ranką. – Tik paskui tiesa.

– Atsargiai, – tarė Danglaras. – Rytoj jis viską išklos spaudai, ir jūs būsite apsikvailinęs.

– Tai man atsitinka dažnai, – tarė Adamsbergas.

– Pirmiausia pakabas, – pakartojo Šarlis, tebelaikydamas ištiestą ranką.

– Atneškite jį iš drabužinės, – pasakė Adamsbergas, žiūrėdamas į Danglarą. – Paimkite didelį medinį.

Supykęs Danglaras triukšmingai išėjo iš kambario, po poros minučių grįžo su pakabu ir numetė ant stalo.

Adamsbergas jį paėmė ir padavė į atkištą ranką Šarliui. Tas nusivilko švarką, nusimovė kelnes, viską tvarkingai sukabino ir užnėrė pakabą ant vagio. Paskui baltais marškiniais ir apatinėmis atsisėdo ant drėgno suolo ir davė ženklą Adamsbergui.

– Įeikite, komisare. Ir atneškite man tuos rėmus su nuotraukomis. Jūs man atleisite, kad suolas šlapias, čia yra kruopščių pareigūnų, kurie perdėtai rūpinasi sulaikytųjų patogumais.

Adamsbergas atsisėdo, Šarlis paėmė rėmus.

– Čia, – tarė jis, – besdamas pirštu į vieną nuotrauką – brolis, maždaug vienuolikos metų, pievelėje pozuoja su Pirmosios Komunijos draugais. Sutinkame?

Adamsbergas linktelėjo galvą.

– O čia, – tarė Šarlis, pastumdamas pirštą, – danguje skrendantis paukštis.

Šarlis padėjo rėmus ant grindų.

– Tai profesionalo nuotrauka, – toliau kalbėjo jis. – Aiškiai matosi baltagurklis strazdas, *Turdus torquatus alpestris*. Patinėlis, iškart atpažįstamas iš balto pusmėnulio ant gurklio.

– O, – bejausmiu balsu tarė Adamsbergas. – Norėčiau jumis tikėti.

– Galite.

– Toliau, seni, – paragino Adamsbergas. – Pasakokit toliau. Juk daviau pakabą.

– Ši rūšis veisiasi tik Prancūzijos pietryčiuose. Niekada ji nebuvo pastebėta į šiaurę nuo Luaros. Fotografuota ne Lilyje. Tas žmogus augo ne Lilyje. Jis meluoja.

Rankas sudėjęs ant pilvo, ištiesęs kojas, nuo drėgno suolo šąlančiu užpakaliu Adamsbergas nekrustelėdamas keletą sekundžių nepratarė žodžio.

– Sakytum, brolis nėra brolis, a? – tarė jis.

– Bet jis norėtų, kad taip manytum, – atsakė Šarlis. – Šie rėmai – montažas, apgaulė.

Danglaras įėjo į kamerą su nauju buteliu alaus ir atsisėdo ant suolo priešais.

– Kur galėtų būti brolis? – pasiteiravo jis. – Šveicarijoje?

Adamsbergas vėl paėmė rėmus, iš arti patyrinėjo berniuko veidą.

– Jis miręs, – tarė Adamsbergas. – O tas vyras – meilužis, priėmėjas. Ji ir jis atsikratė brolio prieš dešimt metų, jie perėmė jo vardą ir pinigus. Ir nusipirko viešbutį.

Šarlis linktelėjo galvą.

– Ką jūs manote apie šitą drėgnų suolų sistemą? – paklausė jis Danglaro.

– Manau, kad šalta šiknai. Farų sistema.

– Nelabai svetinga, ar ne?

– Nepatogumai ir pažeminimas, – tarė Danglaras, – yra pagrindinė išblaivinimo kameros idėja. Kuo bjauresnė idėja, tuo ji gajesnė. Jūs – žurnalistas?

– Ornitologas.

– Savaime suprantama, – tarė Adamsbergas.

Komisaras iš lėto atsistojo, perbraukė rankomis per šaltas kelnes. Vėl paėmė rėmus, įsižiūrėjo į labai mažą baltą pusmėnulį, kuris puošė skrendančio paukščio pagurklį.

– Iš visiškų mažmožių, – tarė jis, – atsiranda didžiausi dalykai.

– Tai jau taip, – pasakė Šarlis.

Žermenas Rošelis, tai yra Gi Verdijonas, buvo suimtas paryčiais. Jis palūžo vienuoliktą dešimt, atidžiai stebimas Šarlio Sankūro, kuris – įsikibęs į grotas, vis dar su apatiniais – gavo savaime suprantamą teisę dalyvauti apklausoj.

Kokia Ani Rošel nužudymo priežastis? Barnis, fanera ir šantažas, bet Verdijonas su tuo nenorėjo sutikti. Vyras karštligiškai laikėsi tik vienos versijos: jis įstūmė savo bendrininkę į vandenį, nes jinai jam įsipyko. Danglarui šis paaiškinimas atrodė silpnas.

– Ne, – tarė Adamsbergas. – Kalėdų naktį nieko keista.

Kalėdos, pirmapradė naktis.

Apie pirmą Šarlis išėjo iš komisariato su tvarkinga apykakle ir sudrėkusiais sėdmenimis.

– Mes pamiršome jam grąžinti pakabą, – tarė Adamsbergas.

Jis nukabino jį nuo vagio ir skuboku žingsniu pasivijo vyrą su marškiniais krakmolyta krūtine, jau bežengiantį gatvėn.

– Tai ne jo pakabas, – paprieštaravo Danglaras, bet vien tam, kad ką nors pasakytų.

Jis žinojo, ką jam atsakys Adamsbergas. Jis atsakys: „O taip, tai jo pakabas.“ Danglaro darbas buvo prieštarauti Adamsbergui. Kas be ko, menkas darbas. Betgi iš niekingai menkų dalykų atsiranda didžiausi dalykų dalykai. Taip jau yra. Ir šitai Danglaras žinojo seniai.

Penki frankai

Viskas baigta, šį vakarą jis nebeparduos nė vienos. Per šalta, per vėlu, gatvės ištuštėjo, Mobero aikštėje buvo beveik dvidešimt trys valandos. Žmogus pasuko į dešinę, įtemptomis rankomis prieš save stumdamas vežimėlį. Šitie prakeikti didžiųjų parduotuvių vežimėliai ne itin tobuli įtaisai. Reikia pasiutiškos jėgos ir velniškai gerai pažinti mechanizmą, kad jį išlaikytum tiesiame kelyje. Vežimėlis, užsispyręs kaip asilas, riedėjo kreivai, priešinosi. Reikėjo su juo kalbėtis, jį plūsti, purtyti, bet, kaip ir asilu, juo galėjai persigabenti krūvas prekių. Užsispyręs, bet ištikimas. Žmogus savo ratukus vadino Martinu, iš pagarbos visam tam darbui, kuris nuvarė nuo kojų ankstesnių laikų asilus.

Vyras pristūmė vežimėlį prie stulpo, prirakino grandine, o prie jos prikabino didelį varpą. Tepasisaugo šunsnukis, kuris norėtų nukniaukti kempinių krovinį, kol jis miegos, jis jam parodys.

Kempinių pardavė per dieną daugiausia penkias. Dvidešimt penki frankai, plius šeši, likę nuo vakar. Iš maišo, pakabinto po ratukų apačia, jis ištraukė pūkinę antklodę ir į ją tvirtai susisuko, atsigulęs ant metrò ventiliacijos angos. Negali nulipti į metro sušilti, viršuje reikėtų palikti vežimėlį. Taip jau yra, kai turi gyvulį, privalai aukotis. Niekada jis nebūtų palikęs vieno Martino gatvėje. Vyrui parūpo, ar jo prosenelis, keliaudamas iš miesto į miestą asilu, turėjo miegoti prie savo gyvulio dagių lauke. Šiaip ar taip, tai nieko nekeitė, nes jis neturėjo prosenelio, nieko iš to, kas vadinama šeima. Bet vis tiek apie tai galima galvoti. Ir kai apie tai galvojo, jis įsivaizdavo senį su asilu, vardu Martinas. Ką gabeno asilas? Galbūt sūdytas silkes, Elbefo gelumbes arba avikailius.

O jis tampėsi rakandus parduoti. Tiek rakandų, kad nustekeno tris vežimėlius. Šitas asilas buvo ketvirtas iš ilgos palikuonių grandinės. Ir pirmasis, kuris gabeno kempines. Kai jis surado tą apleistą kempinių lobyną Šarantono angare, tikėjosi, kad bus išgelbėtas. 9 732 augalinės kempinės, jis jas suskaičiavo, skaičiams buvo gabus nuo vaikystės. Padauginti iš penkių frankų. Negalėjai kelti kainos, nes kempinės atrodė nelabai kaip. Lygu 48 660 frankų, miražas, aukso kasyklos.

Bet per keturis mėnesius, kai iš Šarantono angaro pervežinėjo kempines į Paryžių ir stumdė Martiną po visas sostinės gatves, tepardavė lygiai 512. Niekas jų nenorėjo, niekas nestabtelėdavo, niekas nežiūrėjo į jo kempines nei į jo vežimėlį, nei į jį patį. Šiuo ritmu jam reikėtų 2 150,3 dienų angarui ištuštinti, tai yra šešių kablelis septyniolikos metų tąsyti asilą ir savo kriauklus. Skaičiai visada buvo jo arkliukas. Bet visiems buvo nusispjauti į jo kempines, išskyrus penkis žmones per dieną. Velniai rautų, iš dviejų milijonų paryžiečių penki žmonės – tai nedaug.

Tvirtai įsisukęs į pūkinę antklodę, susirietęs į kamuolį, vyras skaičiavo, kiek nuošimčių paryžiečių perka kempines. Jis pamatė taksi, kuris sustojo šalimais, iš jo išlipančią moterį, jos labai laibas kojas, paskui baltus kailinius. Tikrai ne ta moteris, kurią galėtum įtraukti į nuošimčius. Galbūt ji net nežino, kas yra kempinė, kaip ji prisigeria vandens, kaip ją išgręžti. Jinai jį aplenkė nė nepastebėdama, perėjo gatvę, paėjėjo šaligatviu, prie namo durų surinko kodą. Tyliai prisliuogė pilkas automobilis, ją apšvietė žibintų spinduliu, sustojo prie jos. Vairuotojas išlipo, moteris atsisuko. Pajutęs pavojų, kempinių pardavėjas suraukė antakius. Jis mokėjo pažinti vyrus, smurtaujančius prieš moteris, ir šitas nebuvo nei pirmas, nei paskutinis,

kuriam jis nusuks sprandą. Stumdydamas sunkius besispyriojančius vežimėlius jis užsiaugino kroviko kumščius. Trys šūviai, ir moteris griuvo ant žemės. Vyras įšoko į automobilį, įjungė variklį ir pradingo.

Kempinių pardavėjas kiek įmanoma labiau prisiplojo prie metro ventiliacijos angos. Jei žudikas jį iš viso pamatė, tai tik seną, šaltyje paliktą skudurų krūvą. Bent sykį ši siaubinga savybė būti nematomam, tenkanti neturintiems rangų, jam išgelbėjo kailį. Drebėdamas jis išsirangė iš miegmaišio, jį susuko į gniutulą ir įgrūdo į plastikinį maišą vežimėlio apačioje. Prisiartino prie moters, prieblandoje pasilenkė virš jos. Kraujas tekėjo per kailinius, atrodė, lyg jaunas ruonis guli ant ledo lyčių sangrūdos. Jis atsiklaupė, paėmė rankinę ir ją staigiai atidarė. Languose užsidegė šviesos, trys, paskui keturios. Jis numetė rankinę ir nubėgo prie savo vežimėlio. Farai tuoj atrūks, tai buvo minučių klausimas, tie vaikinai greiti. Jis karštligiškai kniso kišenes, ieškodamas apsauginės grandinės rakto. Nei kelnėse, nei švarke. Dar pasikniso. Nešti kudašių? Palikti Martiną? Bet argi iškrėsi šitokią kiaulystę tokiam ištikimam ir ištvermingam palydovui, koks buvo šis vežimėlis? Jis išvertė savo aštuonias kišenes, apsičiupinėjo marškinius. Po paraliais, farai, farai ir jų klausimai. Iš kur kem-

pinės? Iš kur vežimėlis? Iš kur žmogus? Įniršęs trūktelėjo ratukus, bandydamas juos atplėšti nuo metalinio stulpo, ir varpas nuskambėjo naktyje, kvailai ir džiugiai. Ir labai greitai – sirena, bėgančiųjų žingsniai, paskui trumpi šūksniai, veiksminga ir prakeikta farų energija. Žmogus pasilenkė virš vežimėlio, sugrūdo rankas į kempines, ir jam ištryško ašaros.

Per pusvalandį visas farų pulkas užvirto jam ant galvos. Viena vertus, jis buvo svarbus žmogus, vienintelis žudynių liudytojas, ir jie su juo elgėsi atsargiai, klausinėjo, pasiteiravo jo vardo. Kita vertus, jis buvo besiožiuojanti skudurų krūva, ir jį purtė, jam grasino. Dar blogiau, ketino vežti į komisariatą, vieną, o jis iš visų jėgų laikėsi įsikibęs į ratukus, šaukdamas, kad jeigu nepaims vežimėlio, jis nepasakys nė žodžio apie tai, ką matė, geriau nustips. Dabar gatvėje jau buvo prožektorių, automobilių su švyturėliais, fotografų, visokiausių reikmenų, nerimastingų šnabždesių, telefonų ir neštuvai.

– Tegul kas nors palydi šį vyrą pėsčiomis į komisariatą, – išgirdo balsą netoli savęs.

– Su jo vežimėliu, pilnu mėšlo? – paklausė kitas balsas.

– Taip. Numuškite spyną. Ateisiu po dvidešimties minučių.

Kempinių pardavėjas atsigręžė pažiūrėti, koks faras davė šį įsakymą.

Vežimėlis, stebint susirūpinusiam savininkui, buvo pastatytas komisariato kieme, tarp dviejų didelių automobilių.

Dabar kempinių pardavėjas sėdėjo prieš tą farą blogai apšviestame kabinete, laukė, susikūprinęs ant kėdės, su vienkartine stikline kavos rankoje, savo plastikinį maišą spausdamas ant kelių.

Telefonai skambėjo dažnai, pareigūnai zujo pirmyn ir atgal, skubėjo, bėrė patarimus, įsakymus. Visuotinis bruzdesys, nes kažkas nudėjo moterį su kailiniais. Aišku, jei tai būtų buvusi Monika, kioskininkė, kuri jam kasryt leisdavo paskaityti naujienas, bet tik iki laikraščio sulenkimo, tad jis tepažino vieną išilginę pasaulio pusę, niekada neprasiskverbdamas iki esmės, aišku, jei tai būtų buvusi Monika, farai nebūtų lakstę iš kabineto į kabinetą, lyg visa šalis garmėtų į prarają. Ramiai būtų palaukę, kol ateis laikas išgerti kavos, ir tada nupėdinę iki kiosko žalos nustatyti. Ir nebūtų skambinę visam pasauliui. O štai dėl baltai apsirengusios moters, atrodo, prikėlė pusę sostinės. Dėl šitos mažos moters, kuri niekada neišgręžė nė vienos kempinės.

Faras dabar padėjo visus telefonus. Persibraukė ranka per skruostą, tyliai pasikalbėjo su

savo pavaduotoju, paskui ilgai žiūrėjo į kempinių pardavėją, lyg nieko neklausinėdamas bandytų atspėti jo visą gyvenimą. Prisistatė: vyriausiasis komisaras Žanas Batistas Adamsbergas. Paprašė dokumentų, buvo paimti jo pirštų antspaudai. Ir dabar faras į jį žiūrėjo. Jis jį klausinės, lieps kalbėti, lieps pasakyti viską, ką matė nuo šaligatvio. Galėjai būti tikras. Jis buvo liudytojas, vienintelis liudytojas, netikėtas. Jo nestumdė, nuvilko švarką, pasodino prie šiltos kavos. Tik pamanyk. Liudytojas, retas paukštis, dužus daikčiukas. Lieps jam kalbėti. Galėjai būti tikras.

– Jūs miegojote? – paklausė komisaras. – Kai tai įvyko, jūs miegojote?

Faro balsas buvo švelnus, dėmesingas, ir kempinių pardavėjas pakėlė nuo kavos akis.

– Ruošiausi miegoti, – patikslino jis. – Bet vis kas nors sutrukdo.

Adamsbergas suko tarp pirštų jo tapatybės kortelę.

– Tusenas*, Pi. „Pi“ – tai jūsų vardas?

Kempinių pardavėjas pasitempė.

– Mano vardas ištirpo kavoje, – pasakė jis su tam tikru pasididžiavimu. – Tai viskas, kas iš jo liko.

* Tusenas (pranc. *Toussaint*) – Visų Šventųjų diena.

Adamsbergas į jį žiūrėjo nieko nesakydamas, laukdamas tęsinio, kurį vyras išpyškino kaip nuolat deklamuojamą eilėraštį:

– Visų Šventųjų dieną mama mane nunešė į prieglaudą. Ji įrašė mano vardą į didžiąją registracijos knygą. Kažkas mane paėmė į glėbį. Kažkas kitas padėjo savo puoduką ant registracijos knygos. Vardas ištirpo kavoje, teliko dvi raidės. Bet „vyriškoji lytis“ neištirpo. Pasisekė.

– Turėjo būti „Pilypas“?

– Teliko „Pi“, – tvirtu balsu pasakė vyras. – Mano motina galbūt parašė „Pi“.

Adamsbergas linktelėjo galvą.

– Pi, – patvirtino jis. – Jau ilgai gyvenate lauke?

– Anksčiau buvau peilių pardavėjas, keliavau iš miesto į miestą. Paskui pardavinėjau brezentus, dėmių valiklius, dviračių pompas, puskojines. Keturiasdešimt devynerių metų atsidūriau gatvėje su krūva nardymo laikrodžių, pilnų vandens.

Adamsbergas vėl pažvelgė į tapatybės kortelę.

– Ši žiema dešimta, – suskaičiavo Pi.

Paskui jis išsitempė, pasiruošė įprastų klausimų pliūpsniui, iš kur prekės. Bet nieko nesulaukė. Adamsbergas atsitiesė ant kėdės, persibraukė rankomis veidą, lyg norėdamas jį išlyginti.

– Daug triukšmo, ar ne? – vyptelėjęs pasiteiravo Pi.

– Tiek triukšmo, kad jūs net neįsivaizduojate, – atsakė Adamsbergas. – Viskas priklauso nuo jūsų, nuo to, ką jūs pasakysite.

– Ar būtų tiek triukšmo, jei tai būtų Monika?

– Kokia Monika?

– Kioskininkė, šiek tiek toliau prospekte.

– Norite teisybės?

Pi linktelėjo galvą.

– Ką gi, dėl Monikos būtų visai kitoks triukšmas. Tai būtų triukšmelis su kukliu tyrimu. Du šimtai vyrų nelauktų, norėdami sužinoti, ką jūs matėte.

– Ji, jinai manęs nematė.

– Ji?

– Moteris su kailiniais. Jinai apėjo mane kaip skarmalų krūvą. Jinai manęs net nepastebėjo. Tai kodėl aš ją turėjau matyti? Kodėl? Jokios priežasties, kiek duodi, tiek gauni.

– Jūs jos nematėte?

– Tik baltų kailinių kupetą.

Adamsbergas palinko prie jo.

– Betgi jūs nemiegojote. Šūviai turėjo jus išbudinti, ar ne? Trys šūviai – smarkus trenksmas.

– Koks mano reikalas? Man reikia saugoti vežimėlį. Aš neprivalau rūpintis visu kvartalu.

– Ant jos rankinės yra jūsų pirštų antspaudų. Jūs ją pakėlėte.

– Aš nieko iš jos nepaėmiau.

– Bet po šūvių jūs prie jos prisiartinote. Priėjote pažiūrėti.

– Na, ir kas? Ji išlipo iš taksi, apėjo mano skudurų gniutulą, kažkoks vyras privažiavo automobiliu, paleido tris šūvius į kailinių gniutulą, ir basta. Nieko daugiau nemačiau.

Adamsbergas atsistojo, žengė kabinete keletą žingsnių.

– Nenori mums padėti, ar ne?

Pi prisimerkė.

– Jūs mane tujinate?

– Farai tujina. Tai padidina apklausos veiksmingumą.

– Dėl tos pačios priežasties aš irgi galėčiau jus tujinti?

– Neturi jokio pagrindo. Iš tavęs jokio veiksmingumo, nes tu nenori nieko pasakyti.

– Už tai gausiu į kailį?

Adamsbergas gūžtelėjo pečiais.

– Aš nieko nemačiau, – pasakė Pi. – Tai ne mano reikalas.

Adamsbergas atsirėmė į sieną, pažiūrėjo į jį. Žmogus atrodė gana suvargęs: skurdas, šaltis ir vynas buvo išvagoję jo veidą ir išsekinę kūną. Barzda dar buvo pusiau rusva, žirklėmis nukirpta kuo arčiau skruostų. Maža nosis buvo panaši į

mergaitės, o raukšlių apsuptos akys, išraiškingos ir žvitrios, regis, dvejojo, ar sprukti, ar skelbti paliaubas. Mažai trūko, kad žmogus padėtų ant grindų krepšį, ištiestų kojas, ir jie pasišnekučiuotų kaip du seni pažįstami traukinio vagone.

– Galima rūkyti? – pasiteiravo Pi.

Adamsbergas linktelėjo, ir Pi paleido plastikinį krepšį, iš kurio kyšojo senas raudonas ir mėlynas pūkinis apklotas, kad iš švarko kišenės išsiimtų cigaretę.

– Ta tavo istorija apie gniutulą skudurų ir gniutulą kailinių, apie silpną ir stiprų yra niekinga, – neatsitraukdamas nuo sienos tarė Adamsbergas. Nori, kad pasakyčiau, kas yra po skudurais ir po kailiniais? Gal nebeprisimeni?

– Šlykščiai purvinas žmogėnas, pardavinėjantis kempines, ir labai švari moteris, nė vienos jų nenusipirkusi per visą gyvenimą.

– Į mėšlą įklimpęs vyras, žinantis krūvą dalykų, ir rūko gaubiama moteris su trimis kulkomis kūne.

– Ji nemirė?

– Ne. Bet jei nepagausime žudiko, jis vėl imsis savo, gali būti tikras.

Kempinių pardavėjas suraukė antakius.

– Kodėl? – paklausė. – Jei užpultų Moniką, rytojaus dieną nebepradėtų.

– Sutarėme, kad tai ne Monika.

– Tai kažkas svarbaus, ar ne?

– Kažkas iš labai aukštai, – tarė Adamsbergas, pakeldamas smilių, – netoli vidaus reikalų ministerijos. Dėl to ir triukšmas.

– Ak, bet kas man darbo. Nusispjaut man į ministeriją, nusispjaut man į jų triukšmą. Mano triukšmas – parduoti 9 732 kempines. Ir tai niekam nė motais, tos mano kempinės. Ir niekas man nepadės. Ir niekas iš ten labai labai aukštai neklausia savęs, ką reikėtų daryti, kad aš per žiemą nenušalčiau kiaušų. O aš, aš turiu jiems padėti? Dirbti jų darbą ir juos saugoti? Bet ant kieno sprando kempinės – ant jų ar ant mano?

– Galbūt verčiau turėti 9 732 kempines ant sprando nei tris kulkas kūne.

– O, tai ne taip jau tikra vakarais. Norite, kad jums pasakyčiau, komisare? Taip, aš kai ką mačiau. Taip, aš mačiau, kaip vyras šovė, taip, aš mačiau jo automobilį!

– Aš jau žinau, kad tu visa tai matei, Pi.

– Tikrai?

– Taip. Kai esi lauke, stebi visus, kurie prie tavęs artinasi, ypač prieš užmigdamas.

– Na, tai pasakysite jiems, tiems, kurie ten labai labai aukštai, kad Pi Tusenui reikia parduoti

kempines ir kad jis turi ką kita veikti nei iš bėdos traukti moteris baltais kailiniais.

– O tiesiog moteris?

– Tai ne tiesiog moteris.

Adamsbergas perėjo per kambarį ir, rankas susikišęs į kišenes, sustojo prieš Pi.

– Bet mums nusispjaut, Pi, – tarė jis, – ir darkart nusispjaut į tai, kas ji tokia. Mums nusispjaut į jos kailinius, į jos ministeriją ir į visus tuos žmones, kurie šildosi užpakalius, nepagalvodami apie taviškį. Tai jų mėšlas, jų šlykštumas, ir šį vakarą, perbraukę tris kartus tavo kempinėmis, mes viso to neišvalysime. Kadangi tai toks senas šlakas, kad jo susikaupę kalnai. Tai vadinama šlako sąvartynais. Tu kvailys, Pi. Nori, kad pasakyčiau kodėl?

– Nebūtinai.

– Suprask, tie šlako sąvartynai nesusikaupė patys savaime.

– Tikrai?

– Jie susikaupė todėl, kad yra manančių, jog pasaulyje esama žmonių, svarbesnių nei kiti. Kad jų buvo ir bus. Ir aš noriu tau pasakyti vieną neįtikėtiną dalyką: tai netiesa. Nė vienas nėra svarbesnis už kitą. Bet tu, Pi, tu taip manai ir todėl esi toks pat kvailas kaip kiti.

– Bet, velniai griebtų, aš nieko nemanau.

– Taip. Tu manai, kad ši moteris yra svarbi, svarbesnė nei tu, todėl ir tyli. Bet šį vakarą aš tau kalbu apie moterį, kuri mirs, ir apie nieką daugiau.

– Juokai.

– Patinka tau ar nepatinka, visi gyvenimai verti vieni kitų. Jos, tavo, mano ir Monikos. Tai jau keturi. Pridėk dar šešis likusius milijardus ir turėsi sąskaitą, kiek kas verta.

– Juokai, – pakartojo Pi. – Idėjos.

– Aš gyvenu iš idėjų.

– O aš gyvenu iš kempinių.

– Tai netiesa.

Pi nutilo, ir Adamsbergas vėl atsisėdo prie stalo. Po kelių tylos minučių jis atsistojo ir apsivilko švarką.

– Kelkis, – tarė jis. – Eisime pasivaikščioti.

– Per tokį šaltį? Man čia gera, šilta.

– Aš galiu mąstyti tik eidamas. Mudu nulipsime į metro. Vaikštinėjant peronais, kyla minčių.

– Šiaip ar taip, aš neturiu, ką jums pasakyti.

– Žinau.

– Šiaip ar taip, metro uždarys. Mus išmes lauk, man tai pažįstama.

– Mūsų neišmes.

– Privilegijos.

– Taip...

*

Adamsbergas, panarinęs galvą, tylomis iš lėto žingsniavo tuščiu Kardinolo Lemuano stoties peronu Austerlico stotelės link, ir greitesnis Pi stengėsi prisitaikyti prie jo tempo, nes šis faras, tegul ir faras, pasiryžęs išgelbėti kailiniuotąją moterį, vis dėlto buvo gera draugija. O draugija – vienas iš rečiausių dalykų, kai stumi vežimėlį. Adamsbergas žiūrėjo į pelę, bėgančią tarp bėgių.

– Tiesą sakant, – staiga tarė Pi, perimdamas iš vienos rankos į kitą pūkinę antklodę, – aš irgi turiu idėjų.

– Kokių?

– Apie apskritimus. Tai nuo gimimo. Tarkime, jūsų saga, ar numanote, koks jos apskritimo ilgis?

Adamsbergas trūktelėjo pečiais.

– Nežinau, ar išvis pastebėjau šią sagą.

– Aš – taip. Ir sakyčiau, kad šios sagos ilgis apsukui yra penkiasdešimt vienas milimetras.

Adamsbergas sustojo.

– Ir kas iš to? – rimtai paklausė jis.

Pi palingavo galvą.

– Neverta būti faru, jei nenutuoki, jog tai pasaulio raktas. Kai buvau mažas, prieglaudos mokykloje mane vadino 3,14. Suprantate pokštą? Pi? 3,14? Skersmuo, padaugintas iš 3,14, lygus apskritimo

ilgiui. O taip, šis pokštas mano gyvenime buvo labai svarbus. Ką gi, gal tai buvo nuostabi laimė, kad mano vardas ištirpo kavoje? Aš tapau skaičiumi, ir, žiūrėkit, ne bet kokiu skaičiumi.

– Suprantu, – tarė Adamsbergas.

– Negalite nė įsivaizduoti, ką aš žinau. Kadangi pi pritaikomas bet kokiam apskritimui. Kitados šitai atrado vienas graikas. Jie buvo gudrūs, tie graikai. Jei tau kartais įdomu, gal nori sužinoti savo laikrodžio apskritimo ilgį? Arba vyno taurės, iš kurios gėrei, apskritimo ilgį? Tavo vežimėlio rato, tavo galvos, merijos antspaudo, tavo bato skylės, saulutės viduriuko, butelio dugno, penkių frankų monetos? Pasaulį sudaro apskritimai. Ar jūs apie tai kada nors pagalvojote? O aš, Pi, aš tuos visus apskritimus puikiai žinau. Duokite man sunkiausią klausimą, jeigu netikite.

– Saulutė?

– Su žiedlapiais ar tik geltonas viduriukas?

– Viduriukas.

– Dvylika milimetrų dvidešimt keturi. Tai jau gana didelė saulutė.

Pi patylėjo, kad jo žodžiai įgytų tikrąją vertę:

– Taip, – vėl prabilo jis, linktelėdamas galvą. – Tai mano lemtis. Ir koks didžiausias apskritimas, pats didžiausias apskritimas?

– Žemės.

– Tikra tiesa, matau, kad manęs klausotės. Ir niekas negali žinoti, koks žemės apskritimo ilgis be Pi. Štai kur gudrybė. Šitaip aš ir tapau pasaulio raktu. Jūs pasakysite, ir kas man iš to?

– Jei tu išspręstum mano problemą, kaip sprendi apskritimus, jau būtų daug.

– Man nepatinka jos skersmuo.

– Supratau.

– Koks jos vardas, tos moters?

– Bevardė, uždrausta minėti.

– Šit kaip? Ji irgi prarado savo vardą?

– Taip, – tarė Adamsbergas šypsodamasis. – Jai neliko netgi pradžios.

– Tai gerai, duosime jai skaičių kaip man. Bus gailestingiau nei sakyti „moteris". Mes ją pavadinsime „4,21", nes kaip sau nori, ji išlošė didelę sumą.

– Jei nori. Tarkime, 4,21.

Adamsbergas palydėjo Pi į mažą viešbutuką už trijų gatvių nuo komisariato. Į darbą grįžo lėtu žingsniu. Įpykęs ministerijos pasiuntinys jo laukė jau visą pusvalandį. Adamsbergas jį pažinojo, tai buvo labai gabus jaunas vyras, akiplėšiškas ir baugštus.

– Tardžiau liudytoją, – tarė Adamsbergas, ant kėdės padėdamas švarką.

– Tai jums užima laiko, komisare.

– Taip.

– Ką nors sužinojote?

– Saulutės apskritimo ilgį. Gana didelės saulutės.

– Neturime laiko smagintis, manau, tai jums leido suprasti?

– Liudytojas – gana sunkus žmogus, ir turi tam priežasčių. Bet jis žino daugybę dalykų.

– Tai skubu, komisare, o man duoti įsakymai. Ar jūsų nemokė, kad su bet kokiu „sunkiu" žmogumi susitvarkoma per mažiau nei ketvirtį valandos?

– Taip.

– Tai ko laukiate?

– Kol šitai užmiršiu.

– Žinote, kad iš jūsų galiu atimti bylą?

– Kuldami jo nepriversite kalbėti.

Sekretoriaus pavaduotojas padėjo kumštį ant stalo.

– Tai kaip?

– Jis mums padės, jei mes padėsime jam.

– Po velniais, tai ko gi jis nori?

– Išgyventi, parduoti savo kempines. 9 732 supuvusias kempines, už kiekvieną po penkis frankus.

– Tik tiek? Betgi tereikia jas iš jo nupirkti, šitas suknistas kempines.

Sekretoriaus pavaduotojas greitai mintyse suskaičiavo.

– Jūs turėsite penkiasdešimt tūkstančių frankų šį rytą, aštuntą valandą, – tarė jis atsistodamas. – Ir tai, patikėkite, iš mano palankumo jums, turint omeny, kaip jūs dirbate. Noriu viską žinoti vėliausiai dešimtą.

– Bijau, kad nelabai gerai supratote, pone sekretoriaus pavaduotojau, – tarė Adamsbergas, nepasikeldamas nuo kėdės.

– Kas yra?

– Vyras nenori, kad jį nupirktų. *Jis nori parduoti savo kempines.* 9 732 kempines. Žmonėms. 9 732 žmonėms.

– Jūs juokaujate, ar ką, komisare? Gal manote, kad aš imsiuosi pardavinėti to šmikio kempines? Arba kad į gatves pasiųsiu visus valstybės pareigūnus?

– Nieko iš to neišeitų, – ramiai pasakė Adamsbergas. – *Jis nori parduoti kempines.* Pats.

Sekretoriaus pavaduotojas palinko prie Adamsbergo.

– Sakykite, komisare, ar tik kartais to šmikio kempinės jums nerūpi labiau nei apginti...

– ...4,21, – pridūrė Adamsbergas. – Tai jos kodas. Jos tikrasis vardas neminimas.

– Taip, šitaip geriau, – tarė sekretoriaus padėjėjas, staiga nuleisdamas balsą.

– Aš kai ką sugalvojau, – pasakė Adamsbergas. – Dėl kempinių ir dėl 4,21.

– Pavyks?

Adamsbergas sudvejojo.

– Galbūt, – tarė jis.

Rytą, septintą valandą trisdešimt, komisaras pasibeldė į Pi Tuseno kambario duris. Kempinių pardavėjas buvo atsikėlęs, ir jie abu nulipo į viešbučio barą. Adamsbergas įpylė kavos, atkišo duonos krepšelį.

– Mano kambaryje pasiutęs dušas, – tarė Pi. – Čiurkšlės apskritimo ilgis prie galvutės – dvidešimt šeši centimetrai. Gali užplakti. Kaip ji?

– Kas?

– Taigi 4,21.

– Kapstosi. Ją saugo penki policininkai. Ji tepratarė kelis žodžius, nieko neprisimena.

– Šokas, – pasakė Pi.

– Taip. Šią naktį man kilo viena mintis.

– O man parūpo būti veiksmingam.

Pi atsikando suvožtinio, paskui pasirausė kelnių kišenėje. Ant stalo padėjo į keturias dalis perlenktą popieriaus lapą.

– Viską jums čia surašiau, – tarė jis. – Vyro veidas, jo keista išvaizda, drabužiai, automobilio markė. Ir galiausiai numeris.

Adamsbergas padėjo kavos puoduką ir pakėlė akis į Pi.

– Žinojai numerį?

– Skaičiai – mano arkliukas. Nuo gimimo.

Adamsbergas išlankstė popierių ir greitai perbėgo akimis.

– Ačiū, – tarė.

– Nėra už ką.

– Einu paskambinti.

Adamsbergas grįžo prie stalo po kelių minučių.

– Startas duotas, – tarė jis.

– Sakyk, ką nori, su numeriu jums vienas du. Sučiupsite perdien.

– Šią naktį man kilo mintis, kaip parduoti tavo kempines.

Pi šyptelėjo, nurijo gurkšnelį kavos.

– O, man irgi, – tarė jis. – Aš jas sumetu į vežimėlį, jį stumdau visus metus ir prašau žmonių, kad iš manęs pirktų po penkis frankus už vieną.

– Kitokia mintis.

– Nebeverta. Jau turite, ką norėjote žinoti. Tai buvo gera mintis?

– Keista mintis.

– Faro gudrybė?

– Žmogiška gudrybė: duok ką nors už penkis frankus.

Pi padėjo rankas ant stalo.

– Taigi jie gauna kempinę! Nieko sau, jūs mane laikote sukčiumi?

– Jos supuvusios, tos tavo kempinės.

– Supuvusios, tačiau ką su jomis daro? Sučiurina purvinam vandeny! Tikrai nepavydėtina būti kempine.

– Tu duodi kempinę ir dar ką nors.

– Pavyzdžiui, ką?

– Pavyzdžiui, galimybę užrašyti savo vardą ant Paryžiaus namo sienos.

– Nesuprantu.

– Kiekvieną kartą, kai kas nors iš tavęs nuperka kempinę, tu užrašai jo vardą ant sienos. Ant tos pačios sienos.

Pi suraukė antakius.

– O aš įsitaisau priešais su prekėmis?

– Taip. Per pusmetį turėsi didelę sieną, prirašytą vardų, tam tikrą milžinišką kempinių pirkėjų manifestą, sąskrydį, beveik paminklą.

– Jūs keistuolis. Ir ką gi aš veiksiu su ta siena?

– Ji ne tau. Ji – žmonėms.

– Bet žmonėms į ją nusispjaut.

– Jiems į ją nenusispjaut. Prie tavo vežimėlio gal išsirikiuos net eilė.

– Ar galite man pasakyti, kas jiems iš to?

– Jie atsidurs draugijoje ir šiek tiek pajus, kad gyvena. Tai ne taip jau mažai.

– O jie to nejaučia, žmonės?

– Ne tiek, kiek tu manai.

Pi pamirkė duoną kavoje, atsikando, vėl pamirkė.

– Niekaip negaliu nuspręsti, ar tai kvaila mintis, ar bent kiek protinga.

– Aš irgi.

Pi baigė kavą, susinėrė rankas.

– Manote, kad galėsiu užrašyti ir savo vardą? – pasiteiravo jis. – Tarkime, apačioje, dešinėje pusėje, lyg pasirašyčiau po viskuo, kai šitas turgus baigsis?

– Jeigu nori. Bet reikės užmokėti už kempinę. Čia ir pakastas šuo.

– Savaime aišku. Mane laikote apgaviku?

Pi nekrustelėdamas dar mąstė, kol Adamsbergas vilkosi švarką.

– Klausykite, – tarė Pi, – nieko neišeis. Aš juk neturiu sienos.

– O aš turiu. Išplėšiau ją iš vidaus reikalų ministerijos šią naktį. Eime, parodysiu.

– O Martinas? – stodamasis paklausė Pi.

– Kas per Martinas?

– Taigi mano vežimėlis.

– Ak, taip. Tavo vežimėlį budriai tebesaugo farai. Jis išgyvena ypatingus akimirksnius, kurie antrą kartą jo gyvenime nebepasikartos. Netrukdyk jam.

Prie Šapelės vartų Adamsbergas ir Pi tylėdami žiūrėjo į aukštą tuščio pilko pastato skliautinę sieną.

– Ir šitai priklauso valstybei? – galiausiai pasiteiravo Pi.

– Jie nepanoro man duoti Trokadero.

– Savaime aišku.

– Jei gali ją nudažyti... – tarė Adamsbergas.

– Taip. Visos sienos vertos viena kitos.

Pi priėjo prie pastato, delnu palietė tinko paviršių.

– Kada pradedu?

– Dažų ir kopėčias turėsi rytoj. O paskui sukis, kaip išmanai.

– Ar galiu pasirinkti spalvas?

– Tu laivo kapitonas.

– Aš imsiu apvalias dėžes. Turėsiu skersmenų.

Vyrai paspaudė vienas kitam rankas, ir Pi šyptelėjo.

– Tu neprivalai to daryti, – priminė Adamsbergas. – Galbūt tai kvaila idėja.

– Ji man patinka. Po mėnesio jau turėsiu vardų iki pusiau šlaunų.

– Ko toks susirūpinęs?

– Dėl 4,21. Ar ji žino, kad tai aš, Pi Tusenas, suradau niekšą, kuris į ją šovė?

– Ji tai sužinos.

Susikišęs rankas į kišenes, Adamsbergas pamažu tolo.

– Ei, – riktelėjo Pi. – Ir jūs manote, kad ji ateis? Manote, kad ji ateis iš manęs nusipirkti kempinės? Kad užrašytų savo vardą?

Adamsbergas atsisuko, pakėlė akis į pilką sieną ir, parodydamas, kad nežino, skėstelėjo rankomis.

– Tu sužinosi, – šūktelėjo. – Ir kai sužinosi, pasakyk man.

Jis mostelėjo ranka ir vėl patraukė toliau.

– Tu rašai istoriją, – sumurmėjo, – o aš ateisiu jos paskaityti.

UAB „Baltų lankų“ leidyba
Kęstučio g. 10, LT-08116 Vilnius
leidykla@baltoslankos.lt
www.baltoslankos.lt

Spausdino spaustuvė
PRINT IT
Gamyklos g. 27, LT-96155 Gargždai
info@print-it.eu
Tiražas 3000 egz.

Leitenantas Danglaras su komisaru Adamsbergu labai skirtingai vertino tai, kas vadinama „įdomiu dalyku“. Pavyzdžiui, komisarui buvo gana įdomu nieko neveikti, o Danglarui „įdomu“ kėlė mirtiną paniką. Adamsbergas pasitikėjo instinktu ir tikėjo žmonijos galia, Danglaras pasitikėjo protu ir tikėjo baltojo vyno galia.

Adamsbergas dažniausiai vaikščiodavo susikišęs rankas į kišenes. Svajingą komisaro atsainumą retai sutrikdydavo kriminalinių nusikaltimų verpetai. Jis kantriai leisdavosi nešamas tyrimo aplinkybių iki atomazgos, kurią nujausdavo. Prireikus mokėjo laukti savaites ir mėnesius, kol nusitaikydavo į tikslą, ir tai varė į neviltį Danglarą.

Juodu skirtingi, tačiau vieno tikslo vedini, nes ir per šv. Kalėdas kažkas šoka nuo tilto virš Senos, negyvėliai išplaukia į upės paviršių ir Visų Šventųjų dieną, o kasdien prie jūsų laukujų durų trūnijantis elgeta, pasirodo, siuntinėja grasinamus ar intriguojamus laiškus... Pasirodo... visi gyvenimai verti vieni kitų, baltojo vyno galia nenuginčijama, o Sena teka...

Fred Vargas slapyvardžiu pasirašinėjanti prancūzų istorikė, archeologė, rašytoja gimusi Paryžiuje 1957 m. Slapyvardį rašytoja pasirinko sutrumpinusi savo tikrąjį vardą ir pasiskolinusi iš Avos Gardner 1922- ųjų kino filmo „Basakojė grafienė“ veikėjos pavardę. Įdomu, kad Vargas slapyvardžiu naudojasi ir rašytojos sesuo, dailininkė Jo Vargas.

ISBN 978-9955-23-195-0

www.baltoslankos.lt